Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОЛТТА, 30 август, 1975 шу. • № 104 (5175). • Мах 2 кеп.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

ХIара денна толамаш доахаш хьабовгIа КПСС XXV съезда сийна дIайолаяьча къахьегама вахте айтта Малгобекски района «Ингушский» совхоза дояркаш Картоева Анян Пешхоева Нинан.

Совхоз вIашагIъеллача 20 шера цига хьайбай боахаме болх беш ба уж. ХIара шера хьайбай продукташ дукхагIа яхара шерра социалистически яхь лелаеш лакхара хьокхам гойт дояркаша. ДIадаха шу юкъе кхоачаш ийслагIча пятилетка плац кхоачашъяьй Ленина орден лелаеча Картоева Анис. Iалама хьалаш аьттув боацаш нийсденнача укх шера а дика гIулакхаш карагIдувл коммуниста.

— Тхо коммунисташ да, — йоах А. Картоеваси Н. Пешхоеваси, — цудухьа кхыча тайпара хила йиш а яц. Тха деккар да кердача толамашца парте XXV съезда накъадаха.

Шера планагIа хIара кхоабача Iаттагара 1750 килограмм яккха езача хIанзле 2050 килограмм шура яьккхай Картоева Анис. Во болх бьбац Н. Пешхоевас а. Цо ше леладеча доахах хIарапегара 1950 килограмм шура яьккхай, план 1750 килограмм йолча. Цар шоай толамаш съезда хетаду.

М. ДАСКИЕВ.

Вай мехка школашка, профтехобразоване училищашка, техникумашка, вузашка доккха, сийрда цIей санна дIадоладу укх шера дешара керда шу. 1-ча сентябре дешара заведенешка тохаргба хьалхара гургал, хьаелларгья дика тоаяьча, кийчъяьча классай, аудиторей наIараш. Парташ тIа Iоховшаргба хьалххара деша баьхкараш, школа программа чакхйоаккхаш бараш, вузашка, техникумашка деша багIараш.

Укх шера дешара керда шу дIадолалу советски халкъ ийслагIа пятилетка толамца чакхйоаккхаш доаллача хана, кердача пятилетка планаш белгалъергйола КПСС XXV съезд хьаеллача денна доккхийча къахьегама совгIаташца накъабаха советски нах кийчлуш болча хана. ХIьта дешара керда шу иштта белгала да цхьаькха хIаманца а: чакхдоаккхаш да берригa кагирхой юкъерча образованега бовлар.

КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи «Кагирхой юкъерча образованега бовлилга чакхдаккхареи общеобразовательни школа дIахо дегIайоалаярен хьакъехьара», «Юртарча общеобразовательни школа балха хьалаш дIахо тоадара де дезарий хьакъехьара» соцамаш кхоачашдеш хиларо хьахьокх вай парте, правительствас мел чIоагIа йоакхо ю школа, вай къоначa тIехьен, мел доккхий хувцамаш хиннад вай школай вахаре.

Чакхдаьннача дешара шера вай республикерча школашкара дешарах кхетар 98,8 процентага кхаьча хиннад, хIаьта берригача хьехархоех 60 процент бараша шоаш хьийха бераш 100 процент кхеташ долаш чакхдаьхад. 86 школе дешар Iомадаь ца Iеш дешархошта производственни говзалаш а Iомаяьй. Уж школаш чакхъяьхараша аттестаташца цхьана производственни квалификаци (тракториста, шофера, комбайнера, слесара, токара, лаборанта, иштта кхыйола говзалаш) яларах дола удостоверенеш а дIаденнад.

Дешара кердача шера республике болх беш хургья 482 школа, царех 314 юкъера школа а йолаш. Укх шера болх бе йолалу керда ворхI школа. Ерригача школашка дешаш хургва 263 эзар дешархо. Уж соахка хиннарел 30 эзар гаргга дукхагIа ба. 800 керда хьехархо Iотта а кхеташ 13 эзарнел тIехбоалаш дукха хургба школашкара хьехархой. ЛоархIам боллаш чIоагIъяьй школай материальни база, дукха дукхагIа бола хьехархой лакхера образовани йолаш ба.

Партенеи халкъаи хьалхашкара шоай декхар нийса кхета а деш, шоай низ, хьинар, знанеш, опыт къона тIехье коммунистически кхетам болаш хьалкхеяра дIа а луш болх беш йола коллективаш, хьехархой дукха ба республике.

Цунца цхьана тахан, дешара керда шу долалу ха хьатIаэттача хана цIаькха а уйла а яь белгалде деза балха тIехь соахка хинна кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш. Къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта безаш гIулакх да массанега дешийтара закон нийса кхоачашделга. Масала, соахка школашкара дIа а даьнна 700 совгIа дешархо балха, профтехучилищашка вахав, хIаьта бархIлагIча классашка дешаш хиннарех 84,5 процент бараша мара шоай ханнахьа чакхъяьккханзар 8 класс.

Цхьанолча школашка лоха да бераш дешарах кхеташ хилар, де мел доагIар даьдац дешара заведеней материальни оеза чIоагIъяра. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш хиларо хьахьокх халкъа дешара гIулакха кулгалдеча партийни организацешa, моттигерча Советаша мелдалийта хилар.

Августе хиннача хьехархой совещанешка кIоаргга анализ йи чакхдаьннача дешара шера итогашта, белгаладаьд школа болх дIахо тоабара наькъаш. Хьалхашка латта декхар — дешара процесс кхы а чIоагIагIа эргаькккха тоьяр, берашта кIоаргагIа а чIоагIагIа а знанеш лургйолаш гIулакх вIаштIехьдаккхар да. Из хIара хьехархочо хьинар тIадахийта къахьегарах тийша да.

Де из мел кхоачар де деза бархI класс чакхъяьккхарашка дешар юкъагIа ца дитийтара. Уж дIахо дешаш хила оеза юкъерча школашка, е юкъерча специальни дешара заведенешка. Цу гIулакха хадданза тIахьожам лоаттабе оеза партийни советски организацешa.

ЧIоагIа лоархIам болаш да бераш классашка чудусаргдоацаш болх вIаштIехьбаккхар. Дешара кердача шера хьалхарча деношка денз дIадоладе деза дешарах дика кхеташ боацача дешархошта шефство лелаега, мел могар де деза уж дешара тIехьа ца бисийтара. Цу гIулакха доккха новкъостал де декхарийла я школашкара комсомольски пионерски организацеш.

Шерра-шера вай школашка хьаелл мел эшаш йолча оборудованеца кийчъяь керда кабинеташ, дукхагIа юкъе кхувл дешара технически средстваш. Цу дерригех дикагIа пайда эцаргболаш вIаштIехьбаккха оеза берашта кхетами хьехами луш беш бола болх. Къахьегам безаргболаш, къахьегаш болча наьха сий дергдолаш, цар хьадаьчун кхом бергболаш хьалкхее еза къона тIехье.

Классал арахьа дукха болх бу школашка. Из болх кхы а дикагIа дIабахьа беза. Каст-каста экскурсешка, походашка кхувла деза бераш, царна новзийта еза вай край, исторически памятникаш.

ДIахо эргадаькккха тоаде деза дешархошта производственни дешар хьехара, балха говзалаш Iомаяра гIулакх. Укх шера хьалххара бархIлагIча класса программа юкъе дихьа правови знанеш кIоаргга Iомаелга а лерттIа вIаштIехьдаккха деза.

Республикерча шин вузе, дукххача техникумашкеи училищашкеи итташ эзараш кагий нахи мехкарийи хургба кердача дешара шера дIахо дешаш. Лакхерча а юкъерча специальни а дешара заведенеи хьехархой коллективай керттера дарех декхар да алхха дешар Iомадаь ца Iеш, бокъонца коммунистически кхетам бола, вахара эшаш дола гIулакхаш кIоаргга довзаш бола нах арахецар.

Доккхий а бехктокхаме а декхараш латт советски школана хьалхашка. Уж къаьгга белгалдаь да партеи правительстваи решенеш тIа. Хьехархой, партийни, советски, комсомольски организацей декхар — парте решенеш нийса кхоачашъяр да. Вай кийчъе еза парте сийлахь-доккха гIулакх, коммунизмага дугаш дола гIулакх цIена дIадахьа могаргдола тIехье.

ШКОЛА — ХЬАЬКЪАЛЕИ КХЕТАМЕИ ЦIА

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦАШ Я

Iуйрийна ворхI сахьат даьнна ха я. Грозненски района «Атагинский» совхоза шоллагIча отделене ялата дIайийна хьажкIаш чуэца кхай тIа яьннай «Херсонец-7» яха итт комбайн. ХьажкIаш хьакха йолаяьй цIи хезача звеньевойя коммуниста Вагапов Байка коллективо леладеча кхай тIара. Кха йистошка дехьеи сехьеи хьажкIаш дIаувза тракторий лафеташ, силоса гIадамаш дIакхухьа автомашинаш латт.

Хьалхарча дийнахьа хьекхача хьажкIаша хьахьокх хьувкъам дика хиннилга: хIара гектара тара яьнна томараш йола хьажкIаш 85—90 центнер хилар. ЛийрхIачул дукха дукхагIа я уж. Из хьокхам дог гIоздоаккхаш ба.

Ши бIаь гектар я цу звенос лелаеш. ХIара гектара чудолийташ шозза хий диллад. Цу тIа кхоачам хиллал удобренеш тохаш харшагIа дийхкар хий. Иштта шозза хий кхачийтар совхозе 720 гектара тIа дIайийнача хьажкIашта. Дика Iуналл даь, хьу мо хьалъэтта латт хьажкIий гIадамаш. Шортта силос, ялата хьажкIаш хургья.

Чуэца йолаяьй хьажкIаш. ХIаьта трактора тIехьайийзача яьссача тележка чу Iолег IажагIча бессара хьажкIаш. Трактора уллув тIехьа-хьалха ца йоалаш аьтача гIадамех хьалйотташ хьайоагIа автомашина. Тракторaш лехкаш ба совхоза йиъ звено звеньевойш. Шоашкара дIадолладаьча дикача гIулакхий хьокхам телаш ба коммунисташ Вагапов Байка, Гайтамиров Ширвани, Акаев Салман. Царна нийсвалара низ кхобац Магадаев Iабдулас. Царна нийсса къахьег кхыболча механизатораша Кушалиев Вахас, Давлетгериев Сайпудина, кхыбараша. Шоай заданеш толамца кхоачашъю царех хIаране: сменагIа 5 гектар хьажкIаш хьокх.

ХьажкIаш хьатта дIаувзача трактористаша хьинаре къахьег. Умаров Махьмуда, Зубайраев Ахьмада, Дадаев, Адама, кхыбарий лафеташ сапа ха йоацаш халданза комбайнаш тIара хьажкIаш дIаувзаш я. ХIара сахьат, минут кхою цар — еза ха зехьа ца йоае гIерт.

ЦаI гIадам пайда ца эцаш ца дита гIерт укхаза. 2500 тонн силос-м еллай боахаме хIанзле, хIаьта а цу тIа саца уйла яц. Халданза аьта гIадамаш фермашкарча кIоагашта дIатIаувзаш ба совхоза шофераш Идразов Ваха, Шаптукаев Лаьча, «Чечингколхозстрой» АТХ шофераш ин. Сатаеви Джабраилови.

— Совхоза парткоме оттаьча мероприятееx 19 дийнахьа хьажкIаш чуийца яха дагa ца тхо, — йоах совхоза керттерча агронома А. И. Калинкина.

— Тха механизатораша дош деннад ца йойташ лоацача ханеи хьажкIаш чуийца яха. Цхьабакъда тхоашта ма-хетта сиха уж чуя вIаштIехьдалац тха техника кIезига хиларах. Договорах «Грозненский шурий» совхозо силоса аьта гIадамаш дIаоза итт автомашина яйта хила езаш яр. Цхьабакъда яйта-м яц.

Механизмашца хьажкIаш чуийнача кхашка IолийгIа хьажкIаш кулгашца хьалехьаю оаха. Дика новкъостал даьд совхоза «Электроприбор» заводa болхлоша 10 гектара тIара хьажкIаш хьалъэцаш.

ХьажкIаш лораеш дийнахьеи буси болх беш ба паркома членаш, халкъа тIахьожама группаш, «комсомольски прожектора» членаш.

Совхоза парткома секретара А. М. Часпиева йоах:

— Соахка санна укх шера а бийсан а тIехь хьажкIаш чуэцилга вIаштIехьдаккха лерхI оаха. Тракторaш тIа ховшаргба йоккхагIйолчеи юкъерчеи звеньяй специалисташ. Цу гIулакхо торо хулийтаргья ха дIа ца йохийташ сихагIа хьажкIаш чуэца.

Нагахь санна соахка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 38,8 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьха яле, хIаьта укх шера 40 центнер яккха социалистически декхар тIайийцад оаха. Из хургда парте XXV съезда тха къахьегама совгIат.

Л. РУДСКИЙ.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

«ГРАЖДАНСКИ ГIИРСАШ ДИКАГIА ХЬАЛДАРА ДЕ ДЕЗАРИЙ ХЬАКЪЕХЬА» 1969 ШЕРА МАЕ КПСС ЦК-аси СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТОИ БАЬ СОЦАМ КХОАЧАШБАРА ЛЕЛАМАХ ДОЛЧА ДЕШАГА ХЬЕЖАЙ КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

ТIайийцача соцам тIа белгалдоаккх, парте XXIV съездо белгалъяь социальни эргалонаш яра, халкъа вахара материальнии культурнии боарам айбара программа кхоачашъяра къахьегамхой чуIеча моттигий хьалаш тоадар боккхача лоархIаме хилар. Укх пхе шера эксплуатаце дIалургда ерригa а лаьрхIача 542 миллион квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, 56 миллион болча советски гражданашка керда квартираш кхоачаргья е уж чуIеча моттигий хьалаш тоадерга.

Цу юкъа кIезиг-дукха дикагIа хиннад чуIе хьалду гражданcки гIирсаш, квартирашта планировка дикагIа ю, архитектурни куц тоаденнад, городаши юрташа дикагIа тоаю. Дикка дикагIа хьалду цIенош, бIаргчача доакъоех цIенош хьалдаро 1974 шера паччахьалкхени кооперативнии чуIе цIенош хьалдара ерригача объема юкъе лаьца дакъа 45 процент хилар. Москве, Ленинграде, Новосибирске, Алма-Ате, Минске, Ворошиловграде, Темиртау, дукххача кхыча городашка дукхагIча даькъе бIаргчача доакъоех хьалду чуIе цIенош. Керттерча даькъе специализированни гIишлой-монтажни организацешеи цIенош деча комбинаташеи хьалду мехка чуIе цIенош. ШерагIа юкъехдахьа яьннай керда эффективни материалаш, прогрессивни конструкцеш, къахьегама толпшагIа йола методаш. ХIаьта цар новкъостал ду гIирсаш дикагIа хьалдара, уж хьалдарга дIабода къахьегам кIезигбарах ханаш лоацъяран.

Цунца цхьана КПСС Центральни Комитето белгалдаькхар, цхьайолча республикашка, краяшка, областашка чуIе гражданcки цIенош хIанз а эшшача тайпара дика хьалдеш ца хилар. Паччахьалкхен стандарташа, проекташа, технически условеша дIалехараш каст-каста телхаду дукххача гIишлонашка, гIишлой индустреи гIишлой материалий промышленностей предприятешка. ЙоагIаш йола йоакхо яц гIишлонхой кадрай квалификаци говзали лакхъяра.

ЧуIе цIенош шоай ханнахьа хьаллаь ца дахаро дикка ворIа хулийт уж, дукхагIдараш шу чакхдоаллаш геттара сихлий, кхоачашлаиза диса дукха балхаш а сакъаташ а долаш дIател уж эксплуатаце, хIаьта из бахьан долаш Iалаьмате дукха балхаш юхаде дезаш хул, хьалуш пайда а боацаш паччахьалкхен дукха ахча доаду. Эксплуатаце дIайица дукха чуIа цIенош нах чу ца ховшабеш йIаьххача хана гоаду.

Госгражданстроя, союзни республикай госстрояша вIалла аьттехьа а бизза пайда эцац гIирсаш дикагIа хьалдаитара влияни чIоагIагIа яра, технически нормаши правилаши телха а еш цIенош хьалдеши эксплуатаце дIайдеши йола моттигаш ца нийсъялийтара шоашта еннача бокъонех. СССР дукххача министерстваши ведомстваши, союзни республикай министрий советаша индустриальни хьисапе цIенош хьалдара база дегIа ца йоалаеш тIехьайитай. Промышленносто чуIе хьалдеча гражданcки цIеношта кхоачамболаш хилийташ эффективни материалаши изделеши, къаьстта а отделочни балхашта.

СССР Госстроя, Госгражданстроя, цхьайолча союзни республикай госстроиша, СССР архитекторий Союзо, гIишлой министерстваша йоагIаш йола воздействи яц проекташ дикагIа уттаяра, цIенош хьалдара заводской технологи эргайоахаш тоаяра, городийи юртийи архитектурни куц тоадара. Дукххача моттигашка хIанз а къаеннача проектегIа хьалду цIенош. Укх тIеххьарча шерашка хьалдеча чуIеча цIеношка бола мах лакхбеннабале а, из бахьан долаш тоаденнадац чуIе цIенош дикагIа хьалделга, квартирашта, зданей арахьарча куца, благоустройствана планировка елга. Экономика дешаш дукха теркалдеш хилац архитектораш, проектировщикаш, гIишлонхой, ахчеи материалаши совнагIа дIаухийт, лакха зданеш дукхагIа хьалъелга сов мерзденнад.

КПСС ЦК соцам тIа иштта белгалдоаккх, дукхача городашка, болхлойи юртийи поселкашка чуIе цIенош комплексно хьалдеш ца хилар. Культурно-бытовой гIирсаш хьалдара хьежаеча капитальни вложенеех бизза пайда эцац. Хий Iалашду объекташ хьалъяра, канализаци йиллара, городашка наькъаш дахкара, чуIе цIенош хьалдаь керда районаш тоаяра балхаш дикка тIехьадиса моттигаш я.

ЧуIе гражданcки гIирсаш хьалдеча кхоачамбоацараш хиларо тешал ду бахача дукхача наьха хьашташта доагIаш долча лоархIамеча дешах лаьца партеи правительстваи даь соцамаш кхоачашдара лоаттабу партийни тIахьожам дукххача республикашка, краяшка, областашка мелбалийта хилар. Цхьайолча партийни советски органаша тIагIертта къовсам лоаттабац дикала е хуле а дукхала хьокхамаш фуннагIа даь а кхоачашде гIертараша.

КПСС ЦК-ас союзни республикай компартей ЦК-аш, союзни автономни республикай министрий советаш, парте крайкомаш, обкомаш, горкомаш, къахьегамхой депутатий краевой, областной, городской Советий исполкомаш декхарийла яь чуIа цIеноши культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташи хьалъелга тоадара дизза гIулакхаш чакхдаха. ГIишлой индустреи гIишлой материалий предприятей партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта, боахамий кулгалхошта тIадиллад гIишлой продукце дикала хьалхара чIоагIа бехктокхам хетаргболеи балхаш дикагIа хьалдарах профессиональни доккхал дергдолеи уйла хадданза болхлошта чуйоссаелга, цар шоай балха говзал лакхъялара новкъостал делга.

СССР Госплана, СССР Госстройна, Министройдормаша, гIишлой министерствашта союзни республикай министрий советашта тIадиллад городашкеи юрташкеи индустриальни хьисапе цIенош хьалдара база дIахо дегIайоалаярай технически эргаькккха тоаярай тIаерзаяь мероприятеш кийчъелга а уж 1976—1980 шерашта оттаеча плана тIа хьахьокхилга а, архитектурно-планировочни решенеш тIагIоллaрча отделкаи тайп-тайпара варианташ а йолаш массехк тайпара чуIе цIенош хьалдара доакъой комплекташ арахеца йиш хулийташ йолча оборудованеца цIенош хьалду предприятеш кийчъергйола гIулакх оттаделга, хIаьта иштта доакъошкеи конструкцешкеи къахьегам кIезигагIа бохийтилга, заводской кийчо дикагIа хулийтилга Iалашделга. ХIанзарча балха овсарле лакха йолча эIамигача механизацешa средстваша гIишлонхой кийчбара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоахилга, отделочни балхашта механизаци яра боарам дикка лакхбелга.

КПСС ЦК-ас белгалдаькхад, СССР Госплано, СССР гIишлой материалий Министерства, СССР Минхимпромо, Минбумпромо, Минпефтехимпромо, СССР Минлегпромо чуIе гражданcки гIирсаш хьалдара эша гIишлойи отделочни эффективни материалаш, тIехдика герметикаш, санитарно-технически скобяной изделеш хьаю производстваш лерттIа дегIайоалаелга Iалашдаь ца хилар. Уж материалаши изделеши дукха а дукхагIа хьаелга 1976—1980 шерий плана тIа оттаданза даргдоацаш лаьрхIад.

КПСС ЦК-ас СССР хьунахьу чакхйоахачеи промышленноста Министерства теркам тIаберзабаьб заводской хьисапе ахкай цIенош хьалдеча предприятей мощносташ ясамъяхареи уж дикагIа хьалдареи заданеш цо кхоачаш яяь хилара, теркаме ийцад, ахкай цIенош хьалделга кердача технически ларда тIа дегIадоалаладара тIадерзадаь гIулакхаш СССР Госстройнеи СССР Госпланацеи цхьана СССР Минлеспромо кийчдеш хилар.

СССР Госплана, СССР Госстройна, гIишлой министерствашта, союзни республикай министрий советашта тIадиллад чуIе гражданcки цIенош хьалде планировани дикагIа яраи вIаштIехьдаккхараи тIаерзаяь мероприятеш чакхйоахилга, г. Орела гIишлохоьеча организацей опытах шерра пайда а эцаш, объекташ хьалъяра укх гаргарча хана хадданза комплексни планировани яра методаш массе метте юкъейоалаяри потокагIа хьалъяри, шоай ханнахьа уж болх бе йолаялийтар Iалашделга.

Госгражданстройнеи СССР архитекторий Союзаи тIадиллад чуIе цIеноши культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа зданеши хьалъяра типови проекташ уттаеча, нах бахача моттигашка социалистически градостроительстваи архитектураи дIадехарашка хьежжа комплексни гIирсаш хьалдара генеральни планаш кийчъелгеи кхоачашъелгеи. ЧуIе гражданcки цIенош дикагIа хьалдайтар духьа законодательства шоашта еннача бокъонех бизза пайда эцалба Госгражданстроя, союзни республикай госстрояша, Паччахьалкхен архитектурно-гIишлои тIахьожама органаша, из болх чакхбаккхара шерра юкъеувзийла архитектурно-гIишлоний общественность.

Стахановски болама 40 шу дизарга

ЦАР КХОАЧАШЪЯЬЙ ПХЕ ШЕРА ПЛАН

Ди тIехьа тоалуш доагIа Назрановски трикотажни фабрика производственни гIулакхаш. Цунна тешал деш я ер цифраш: пятилетка укх тIеххьарча шера ворхI бетта планал совгIа валови продукци 199 эзар сома маьхеи товарни продукци 164 эзар сома маьхеи арахийцай, иштта планал совгIа маьхал яьккхай 298 эзар сома маьха продукци.

Уж къахьегама толамаш дахара доккха новкъостал ду социалистически яхь шерагIа йоаржаяро, из дикагIча тайпара вIаштIехьъяккхаро.

Социалистически яхье а баьнна къахьегарах фабрика дукххача болхлой торо хиннай ийслагIча пятилетка декхараш ханал дукха хьалха кхоачашде. Балха минута мах бе Iомавар, балха овсарегIа, пайданегIа йола методаш лехар, арахеца изделеш дикагIа хилийтар бокъонца хIаране оамал а хинна дIаотташ латт.

Дукха вайнаьха кхалнах ба назрановски трикотажни фабрике болх беш. Царех дукхагIчар производстве йизза моттиг дIа а лаьца тIехдика къахьега, общественни вахаре дакъа лаца, дукххача берий ноаной декхараш дизза кхоачашде низ, хьинар, хьаькъал дIакхоач.

Ший пхе шера декхараш ханал дукха хьалха кхоачашдаьрех я хIамаш тегача цеха швея Сагова Хьалимат. Социалистически яхье доккхий толамаш дахарах цунна еннай «ИйслагIча пятилетка ударник» яха цIи а «За трудовую доблесть» яха медаль а. Хьалимат я райсовета депутат а.

ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера чотах къахьегаш я къона производственница Эльджеркиева Рая. Предприяте дикагIболча болхлошца цхьана елар цунна «ИйслагIча пятилетка ударник» яха сийлен цIи. Из Раяй хьалхара совгIат дацар. Социалистически яхье даьха къахьегама толамаш белгалдоахаш 1973 а 1974 а шерашка «Социалистически яхье котваьннар» яха значокаш елар коммунистически къахьегама ударника Эльджаркиева Раяйна.

Р. Эльджаркиевайна нийсса къахьегаш хьайоагIа цунца социалистически яхь лелаеш йола Нальгиева Хади — ийслагIча пятилетка ударники, райсовета депутати. Ший планови нормаш массаза а тIеххкоачашъеш, балха тIа брак ца хулийташ хьайоагIа Хади.

Производственни декхарех а общественни балхах а дика лоархIаеш, шийна тIадилла гIулакх массаза а дизза кхоачашдеш хьайоагIа коммунистически къахьегама ударник, депутат Оздоева Лемка. Социалистически яхье а яьнна хьинаре къахьегарах ийслагIча пятилетка декхараш соахка кхоачашдаьд Лемкас. Сийленна лелаю цо «ИйслагIча пятилетка ударник» яха цIи.

Вай мехка эгара дезагIа дола совгIат—Ленина орден елар Сакалова Миновсена цо хьанала къахьегарах. Цу дезагIа совгIато хьинар кхы а айдир Миновсе. ИттлагIча пятилетка шоллагIа шу да цун къахьегама календара тIа хIанз.

ХIанз КПСС XXV съезда сийленца накъабахар духьа кхы а чIоагIагIа социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш ба уж сийдола кхалнах.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Хь. Сагова, Р. Эльджаркиева, Х. Нальгиева, Л. Оздоева, М. Сакалова.

И. ПЛИЕВА суртаж.

Стахановски болама 40 шу дизарга

Нохч-ГIалгIайчене стахановски болам дегIабарах

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

1935 шера 2 октябре Грозне хиннай мехкдаьгта заводий стахановций слет. Цул кIеззига тIехьагIа парте Нохч-ГIалгIай обкома бюрос тIайийцача «Нохч - ГIалгIай областа предприятешка стахановски болам боаржабарах» болча соцам тIа хоам бора дуккхача предприятей бIаьш болча болхлоша стахановски методагIа къа а хьегаш керда толамаш доах, яхаш. Октябрьски районерча бурильщика Дукаева цхьан вахтагIа 60 метр бурув тоха дезача 119 метр техад. «Красный молот» заводерча аьшка-пхьаро Северилова 7 сахьата бурув тохара эшаш дола 13 ост хьадаьд, нормагIа 3,7 де дезача. Цу заводерча аьшка-пхьаро Горбас 34,5 сахьата 390 фланец хьаяьй, нормагIа 81 сахьата хьае езача. Старогрозненски районерча бурмастера Сапунова стахановски бригадо октябрь бетта план 19 дийнахьа кхоачашъяьй. Малгобекерча Харитонюка бригада шин дийнахьа 360 метр бурув техар.

✦ 1935 шера 29 ноябре «Стахановцашта юкъе технически дешар дIадоаржадарах» дола дош дувцаш парте обкома бюрос соцам тIайийцаб хьалха латтача стахановций бурув деттарий балха методаш Iомаяра лаьрхкIа семинараш вIашагIйохка, аьнна.

✦ 1935 шера Грозненски бурув деттараша цхьан станокаца бетта бурув тохилга дикка алсамдоаккх. Масала, мастера А. Д. Батюкова бригада норма 802 метр йолча 1498 метр бурув техар.

✦ 1936 шера 1 январь хьатIаккхоачаш «Грознефта» предприятешка 1714 стахановец хиннав.

✦ 11 январе «Грознефта» предприятешка стахановски оалаш хинна ди - бийса чакхдаьккхад. Каякентагара дIа мел йиккхача ерригача промыслаша тIехкхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара норма, Ден - бийсан задани дикка тIехкхоачашъяьй Октябрьски района шоллагIча промысло, Старогрозненски района участко, кхычар а. Масала, 11 январе бурув тохара нормаш Октябрьски районе 197 процент, Старогрозненски — 278, Малгобекски районе — 183 процент кхоачашъяьй. Цхьайолча бригадашеи сменашеи массехказза тIехкхоачашйир шоай нормаш.

✦ 1936 шера 27 мае хиннача «Грознефтеи» «Грознефтезаводы» яхача трестий стахановций слето кхайкарал даьд Грознеи Бакуи берригача мехкдаьттахошка. Бурув деттараша дош деннад цхьан станокаца бетта 2000 метр бурув тоха. Мехкдаьтта чакхдоахараша ях йоаржаьй керда технически нормаш кхоачашъяра тIехьа.

ЭЗАРНЕША ХЬАЛЛАЬЦА БОЛАМ

Са ханарча наха дика дагадоагIа из 1935 шерара август бетта ди. Цу дийнахьа берригача мехка дIаейзар къахьегама къаенна-тишъенна нормаш майрра йохаяьча Стаханов Алексея подвиг. Цун патриотически гIулакх хьаллаьцар берригача мехко. Грозненски машиннаькъя узла машиннаькъахоша а дег тIара къоабал яь хьаллаьцар из.

ХIара денна цу социалистически яхьо юкъеозар узла предприятеш, болата магистралей къаьст-къаьста бола болхлой. ХIара денна кердача рекордех лаьца хоамаш хулар.

Масала, цхьан Iуйрийна Грозне вагонни депо къонача стахановцаша автоматикаша Донцова, Кривича, Трофимова шоай къахьегама овсарле 400 процент лакхье аьнна декхар тIайийцар. Из дар 1936 шера 11 марта. ХIаьта 14 марте цар из декхар кхоачашдир. Цу дийнахьа Донцова кулгалдеча автоматически группо нормагIа 5 прибор тоае езача 20 прибор тоайир. 15 марта 22 прибор тоае лаьрхIар цар. Из декхар а кхоачашдир.

Дика хоам кхаьчар 1936 шера 12 марте Грозный станце болхлошкара: 19 сахьат 58 минут яьлча йолаяла еза № 714 поезд вIашагIйолаш нормагIа 1 сахьата 30 минути эшар. Поездий составитель волча пов. Паренькова из поезд 45 минута, № 806 йола поезд 20 минута вIашагIхетта дIаяхийта кийчйир.

Цу дийннахье маневрови диспетчера нов. Коваленкос кулгалдеча комсомольско-кегирхой сменас заданегIа 11 поезд дIаяхийта езача 14 поезд дIаяхийтар.

Шерра хьаллаьцар Грозненски локомотивни депо машиниста Кривонос Петра инициатива.

Хьалхарча машиниста-кривоносовца Бельмас Александра Къахьегама ЦIеча Байракха орден елар. «Знак Почета» яха орден елар паровоза машиниста Нефедов Михаила.

ТIехдика рекордаш оттае вIаштIехьдаьлар стахановций паровоза машинистий Кветкин Василе, Баринов Андрея, Парунов Ивана, Войтинкин Ивана, кхы дукхачар а.

Халкъо мугIарерча болхлочуп-шахтера Стаханова цIи ена бола сийдола болам шерагара чIоагIлуш, дегIабоагIаш, керда формаш юкъе йоалаеш хьабоагIа. Стахановско-кривоносовски болам хьаллаьцача эзараш болча машиннаькъахоша хIанз сийленца коммунистически къахьегама ударникаш яха цIи лелаю. Царех ва Грозный станце маневрови диспетчер Минеев Николай, поездий составителаш Вахидов аБудин, Бабаев Владимир, башмачник Рашидов Мовлды, тепловозий машинист Ткаченко Вениамин, вагоний осмотрщик Вакуленко Петр, наькъа грозненски дистанце мастер Могушков Ахьмад, наькъа монтер Носаева Разет, йоккхагIйола стрелочница Ахмедова Наталья, иштта кхыбарш а.

Грозненски машиннаькъа узла хIара машиннаькъахочо дег тIара къоабалбаь тIайийцар XXV съезда даха ма-доагIара накъабахар духьа лелаеча социалистически яхьа хьакъехьара КПСС ЦК соцам. Цехий, бригадий собранешка дувц болх дикагIа вIаштIехьбаккхара, вай парте а дерригача халкъа а вахарера из лоархIаме событи къахьегама совгIатаца белгалъяккхара де дезараш.

Г. АНОХОВ.

ТОЛАМАШ ЛАКХДЕШ

ДагадоагIа сона 1936 шерара 15 марта машиннаькъа транспорте стахановски болама ерригсоюзни декада йолаенна. Кердача производственни толамашца белгалъяьккхар из декада Грозненски локомотиви депо кривоносовцаша.

Кривоносовски болама участнико машиниста Барнова Грознера Гудермессе нормагIа 30 километр яха езача 45 километр технически сухал йолаш йигар № 724 йола поезд.

Машиниста Жидкова Бесланера Грозне технически сухал 51 километр йолаш йигар поезд. Иштта сиха йоалайир Махачкалера Грозне кхаччалца ший состав машиниста Романенкос а.

Стахановцаш - кривоносовцаша машинисташа Македоновси Мякаровси, машиниста гIончас Барысенкоси № 700-46 паровозага 15 эзар километр никь байтар ремонт е цкъа а депо чу ца отташ, паровоз дикача технически хьала тIа а хилийтар.

Кривоносовски хьисапе болх бара тIехдика масал хьекхар машиниста Ершовен цун гIончас Труничкинеи. Цу бригадо массаза а 8—10 километр тIехйоалийтар технически сухала норма, йиъ-йиъ тонн догора дола мазут кходора. Бехза мухь тIаболя составаш эггара хьалха дIа-хьа кхуьйла йолаьрех ба цIи хеза машинисташ Моройко, Левиев, Шкутов, Криликов, Литвишко, Кинаш, Сухоруков, кхыбараш а.

Дог гIоздоалаш да хьалхарча стахановций-кривоносовций гIулакхаш коммунистически къахьегама ударникий кердача ноахала хьаллаьца хилар. Стахановски традицеш дIахо а хьош керда къахьегама толамаш доах цар. Иштачарех я тепловозий машинистий Евсейко Василе, Потемкин Виктора, Соколов Николая, Кондратьев Вениамина, Магомадов Валида, Истамулов Султана, Вагнер Николая кулгалду локомотивни бригадаш. Цар массане а ер шу долалуш нийслагIча пятилетка декхараш шоаш кхоачашдаь хиларах Даьхенна рапорт делар.

Н. ТОЧИЛИН,
Грозненски локомотивни депо керттерча механика цеха бригадир.

ВОРОШИЛОВГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. «Кадиевуголь» яхача комбината КПСС XXII партсъезда цIерагIча шахта — хьалха «Центральни-«Ирмино» оалаш хиннар — стахановски болама даьхе. Укхаза 1935 шера август бетта цIи хезача забойщика, хIанз Социалистически Къахьегама Турпалхочо А. Г. Стаханова цхьан сменах отбойни гонаца 102 тонн кIора баьккхар, цу ханага диллача 14 ден норма яр из. Цун къахьегама котало къахьегама овсарле махулла дукхагIа айяра тIехьа болча боккхача болама юхьиг а хинна дIаэттар берригача мехка.

1975 шера 31 августе А. Г. Стаханова турпален болама 40 шу дуз. Цу сийлен датана баха ма-боагIара накъабаха кийчлуш ба предприяте горнякаш. Итташ болча къонача забойщикаша — Стаханова болам хьаллаьцараша — ханал хьалха кхоачашъяьй шоай пятилеткаш. Горнякий къонача ноахалца цхьана цу сийлен датага кийчлуш ба ветеранаш — хьалха А. Г. Стахановца цхьана болх баьраш. Уж каст-каста боагIаш хул шахте, болхлошца къамаьлаш ду, коллектива сий айлуш хиннача дицлургдоацача деноех лаьца дувц царна.

СУРТА ТIА: КПСС XXII — партсъезда цIерагIча шахта — хьалха «Центральни-Ирмино» оалаш хиннар — стахановски болама даьхе.

Р. АЗРИЕВА сур.
ТАСС фотохроника.

Нохч-ГIалгIайчене стахановски болам дегIабарах

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

✦ 1936 шера 19 марта «Грознефтезаводы» треста болхлой собрани хиннай. 400 стахановцо 1935 шера лоаттаьча яхьа итогаш яьй, 1936 шера кхоачашде деза декхараш белгалдаьд. Грозненцаша яхье хьийхай бакинский саратовский заводий коллективаш.

✦ 1936 шера Грозне предприятешка болх беш хиннав 4 эзар стахановец. Чакхъяьхай стахановски пятидневкаш, декадаш. Лакха овсарле йолаш къахьегарах, технически процессаш кIоаргга йовзаш хиларах а бурув сиха тохаш хиларах а, нормаш даим тIехкхоачашъярах «Главнефто» мехкдаьтта мастераш аьнна цIи синай А. М. Рябовна, А. А. Воробьевна, П. В. Тулашана, И. И. Негодневна, Д. Г. Шульмана, С. Ш. Миндубаевна, М. Ф. Штепана, В. Бекмухамедовна.

◆ 1936 шера парторганизаце хьалкхебаьб бIаьш стахановцаш колхозхой. Республике а цун доазонел арахьа а дика бовзаш хиннаб Д. Сулейманов, А. Гучигов, Бисултанов, Геноев, С. И. Яковлев, кхыбараш а. 1935 шера Д. Сулейманова гектара тIара 40 центнер хьажкIаш чуенай. 1936 шера 200 бригада а звено а хиннай гектара тIара 50 центнер совгIа хьажкIаш чуийца. 11 бригада гектара тIара 100 центнер совгIа хьажкIаш яьхай.

◆ 1938 шера «Грознефтепереработка» объединене предприятешка къахьегаш хиннав эзар гаргга нохчои гIалгIаи. Царех 360 саг стахановец хиннав.

◆ 1939 шера 1 январь хьатIаккхоачаш «Грознефтедобыча» объединене предприятешка 4300 стахановец хиннав.

◆ 1940 шера «Грознефта» предприятешка болх беш 10 эзар совгIа стахановци 6 эзар гаргга ударники хиннав.

◆ 1941 шера 5 июль... Республика стахановцаша,, ударникаша, инженераша, техникаша дув буъ фашистски гIаьрахоел ЦIе Эскар котдалара мел эша доагор дала.

◆ «Октябрьнефта» 1-ча промысла болхлоша, инженерно - технически болхлоша тIом дIаболабеннача юххьанцарча деношка денз дикка тIехкхоачашъю мехкдаьтта даккхара план.

◆ Дуккхача колхозашеи районашеи тIехкхоачашйир паччахьалкхенна юртбоахама продукташ дIаялара планаш, кхы тIа а оборона фонде дIачуделар дукха дулх, ялат, баьцалаараш, кхыйола продукташ.

◆ 1941 шера 6 июле кепатеха арабаьккхар 2-ча мехкдаьтта чакхдоахача завода Грознеи Малгобекеи берригача мехкдаьттахошка, республика юртбоахама къахьмагехошка моастагIа сихагIа вохавара сттахановски вахташ вIашагIйохка аьнна баь тIахьехам.

АЛТАЙСКИЙ КРАЙ. Соаккха гурахьеи укх шера бIаьстан юхьеи йийна культураш чуэца доладеннад боахамаш. Укх шера 5 миллион гектара тIара ялат чуэца дезаш ба ялат кхедераш.

Лоацеи хувцалуши я сибарэгIеи гуйре. Къулбехьеи къахьегамхоша санна сихеи доа ца деши ялат чуэцара уборочно-транспортни звенош вIашагIтехай Алтае. Лаьтта леладераашта новкъостала баьхкаб городе баха нах.

СУРТА ТIА: гурахьа дийна эрсий кIа хьокхаш лаьт «ЦхьоалагIча мая» цIерагIча колхозе.

В. САДЧИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIЕМА А КЪАХЬЕГАМА А ВЕТЕРАН

— Цкъа командировкера цIавоагIар со. Поезд аргIанарча станце сецар. Цхьаккха хIама ца зувш тIехвала мегар со цунна — массагIа станци нийсялу бIаьхача наькъагIа. Бакъда вагона проводника: «Новкъостий. Двойная яхача станше кхаьчад вай!» аьнча харт аьнна тохаделар дог. Ай, — ер-м «Орловский» яха поселок ма-йий» дагадехар сона, — дувц Габаев Доккас, — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветерана, вай республике къаьнагIчарех волча мехкдаьттахочо.

«Орловский» яха поселок фашистски гIаьрахоех мукъайоаккхаш вай мехкахочо тIом баь ткъаьи шийтта шу дала доалле а тахан санна дагадоагIа цунна деррига а.

...87-гIа йола стрелкови сибирски дивизи кхыча тIема доакъошца цхьана Сталинграда оагIонгахьара Ростове кхача гIерташ йолаш яр, хала тIемаш а деш. Куберле яха стратегически лоархIам бола машиннаькъа станци немцех Iоцlенъяьчул тeIхьагIа советски бIухой тIакхаьчар йоккха йоацача «Орловский» яхача поселкана. Габаев Докка юкъе хинна подразделени машиннаькъа стрелочника цIен юхе фашисташца тIом бе йолаелар. Шоайчох хIама хургдоацилга кхетадаь моастагIий шоаш маболхха поселке оарц даккха байдар. Дукха ха ялалехьа минометаши йоккхий пулеметаши етта йолаелар. Вай салтий лаьтта Iобувша бийзар.

— Цхьабакъда, — дувц Д. Габаева, — моастагIаша бIарг хьал ца локхийташ тIом беше а сан кхо-виъ салтечуни юрта йисте дагIача цIен тIакхача вIаштIехьдаьлар. Цун уллув дагIача цIагIа оборона лаьцар тха рота командира воккхагIволча лейтенанта Константиновеи взвода командира эIамагIволча лейтенанта Шурыгинеи.

Шоай гIулакхаш талхаш латтилга кхетадаьча немцаша дукха ца говш атака йолайир. Шоашца танкаш а йолаш цхьа батальон гаргга немций го бе болабелар вай салтий позицешта. Низаш гаьнна а цхьатара дацар. Эттача халача хьалах дивизе комадованега хоам бе а новкъостал деха а лаьрхIар рота командира. Донесени ийца ваха везаш вар са связной ефрейтор Скиба.

Массехк гIа боаккхаше а хала чов йир цунна. Из токкхаваь цIагIа юха хьачу а ваьккха тхоай низ кхоачабаллалца тIом бе лаьрхIар оаха—юхедисараша.

Бакъда са взводе мел хиннар (согареи Скибагареи дIа мел иккхар боабаь хинна бар). Тха низ кхоачалуш латтилга кхетадаьча фашисташа тхо чудолча цIен юхе хьатIа а ухаш цIогIарч деттар: «Рус, караво-ла, хIалак хиннад шо» яхаш.

Царна эгIазвахача аз автоматачу мел йиса патрон арэхийцар. ЦIогIарч дийттадар аьнна хIама хургдоацилга хайначул тIехьагIа кхы а чIоагIагIа, дорхагIа тIом бе болабелар фашисташ. Тха шинне гIулакх Iалаьмате во дар: леш латтар денал дола новкъост Скиба, хIаьта са патронаш кхоачаеннаяр. Шийна чур са дIадахалехьа со кIалхарваьккхар Скибас: патронаш чуйола ший автомат хьаелар сона. ТIаккхийтта Скибай автомат хьа а ийца дов де волавелар со, йоах Д. Габаева. Цу ханна кулга чов йир сона. ХIанз автоматах а де хIама дацар.

Дергдар фуд ца ховш хьуэзача хана (немций цIенна го баь боалаш латтар) шоай новкъосташта оарцагIа баьхкача вайчар кIалхарваьккхав Д. Габаев, фашистех IоцIенъяьй «Орловский» яха поселок. ШоллагIча дийнахьа цхьан кашачу дIабехкар из мукъайоаккхача шоай къона вахар дIаденна Даьхен денал дола къонгаш:- эпсараш Константинов, Шурыгин, сержант Язьков, ефрейтор Скиба...

Вай йийцар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка Габаев Доккийна яйна цхьа эпизод мара яц. Бакъда, уж тайпа яраш дукха хиннай, Iалаьмате дукха. Хийла юрти городи моастагIчун низ котболаш юташ тIехьашка вача вийзав цуц, хIаьта уж а кхыяраш а фашистех IоцIенъеш дукха наькъаш даьд, Котало яккхалца.

Бакъда, Габаевна дага а хиннадац шийх салте-гIашло хургва, аьнна. Цунна дагадаьллар из тIакхача гIийртар сигале яр. ХIана аьлча, 1939 шера Грозненски мехкдаьтта институт чакхйоаккхаше а, из дийша ваьлар Грозненски аэроклубе а. Цунца цхьана аэроклубе дешаш хинна Даьхенна кхерам тIаэттача хана турпалал гойта, тIема шерашка берригача мехка дIабайза летчикаш Заболотный, Алексеев, Кучеряба.

— Цу хана дукхагIа болча кагирхошта дагаьллар сигале, самолеташ яр, — йоах Доккас. — Цудухьа хIаравар аэроклубе деша ваха гIертар.

1940 шера Мелитопольски тIема-авиационни училище деша вода Д. Габаев. Цига кийчбора штурманаш. Цхьа шу доаллаше а из йистеяьккхар цо. Бакъда, цу хана геттара михьар баьнна латтар Сийлахь-боккха Даймехка тIом. Цун экипажо бомбаш чуеттар румынски обозашта, немецки бIуна.

— ЦIаккха а дицлургдац сона Днепропетровски областа Пятихатки яхача города тIа хиннар. 1941 шера 18 августе дар из. Летчик Черныхи сои тхоай аэродроме юхадоагIар немцашта бомбаш чу а йиттa. Тхоайбараш болча дIакхача дукха ха йисаяцар. ХIаравар ший дагахьа доаккхал деш вар командоване задани толаме кхоачашъярах. Цу ханна мичара лелх ца ховш хьагучалийлхар немецки истребителаш. Тха самолет лотаелар. Йоагаш латта самолет лаьттангахьа Iолохъйир оаха немецки летчикаш тIехьара дIабалар дог доахаш. Кхы а тхона дов а даь уж дIабахар. Цул тIехьагIа даггара тхо тохаделча 150 метр мара лакхйолаяланзар тхона тхоай самолет. Эггара хьалха чукхоссавелар Черных. Парашют цо цу сахьте хьаеллар бахьан долаш лотаелар. Веннача сай новкъосто даь гIалат данзар аз. Парашют хьа ца еллаш тоъал хаяьккха яле а цIеро Iургаш даьха из тIехь-теIхьагIа сихлуш лавтта Iовежар со аьрда оагIув кIал а болаш. ДIа-юха ца хьоалуш уллача сона бархI бIаь метр гаьна хиннабацар немций, хIаьта вайбараш — ялх бIаь метр. ХIа аьнна боад боллаше а вай салташа сай парашюта юкъе а велла дIавихьар со. Цул тIехьагIа госпитале уллаш ялх бутт баккха бийзар, — дувц Д. Габаева.

Цигара араваьлча бийсан бомбаш чуеттача самолеташта лела Iомавала Саратовски областа Новоузеньск яхача городе хьожаву из. Цул тIехьагIа Донбассе тIом беш хул. 1942 шера август бетта Котельников яхача городе юхе шозлагIа йохаю цун самолет. Шаьккха а парашютаца чухоссавала везаш хилар. Иштта нийсвелар Докка тIехьашка йолаш латтача 87-ча дивизе.

Взвода, рота, учебни батальона командир волаш цо тIом бу Сталинграда юххе, дакъа лоац Паулюса эскар дохадеча, города улув яла дукха юрташ, станцеш, городаш фашистех мукъайоахача.

Севастополь мукъаяьккхачул тIехьагIа юха а хьаелл елар Д. Габаевна яь хинна човнаш. Дарба ца дича хIама хургдолаш дацар гIулакх.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа мехкдаьтта разведка начальник, бурувдеттача цеха начальник, бурув деттача контора директор волаш Татаре болх бу цо. Д. Габаева хьинаре дакъа а лоацаш хьайийлла Верхне-Сулеево яха мехкдаьтта доалла цу республикера моттигаш.

1957 шера Нохч-ГIалгIайчене болх бу тIема ветерана. Бурувдеттача участкай начальник волаш цо болх бу НГДУ «Старогрознефтеи» «Октябрьнефтеи». Цун участко яьха итташ скважинаш я цига хIанз а мехкдаьтта телаш. Бакъда коммуниста Д. Габаева говзал, цун йоккха опыт къаьстта гучаяьлар НПУ «Горскнефта» мехкдаьтта промысла директор волча хана. Д. Габаев кертелаьттача цун коллективо коммунистически къахьегама промысел яха цIи яьккхар.

1966 шера денз «Грознефтеразведка» тресте къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара лабораторе начальник волаш хьавоагIа из. Къахьна мехкдаьттахо керте латтача цу коллективо диъ шера облсовпрофо кхайкаьча конкурсе шоллагIа моттигаш яьхай.

Ший балхах дика кхеташ, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара нах оарцагIа баха ховш, кердачоа даим тIаккхувш воля, Д. Габаев коллективе лоархIаш а сий деш а ва.

М. МУСИЕВ.

Хьайбай боахам дегIаух

Шерагара шерага дегIаух Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза хьайбай боахам. Хьайбаш леладарах совхоза экономически пайда хургбола наькъаш хадданза лех специалисташа, хьайбаш леладераша. Хьайбай продуктивность лакхъяра дуккхача шерашка йоккха духьале яь дIа-хьа дувлача лазарех фермаш цIенъяра дуккха къовсам лоаттабир. Хьалха латтача Iилман практикан карагIдувла дика гIулакхаш шоай боахаме юкъе кхувлаш болх баьча ветеринарни болхлошта карагIдаьлар совхоза шурий фермаш цу лазарех IоцIенъе ХIанз боахаме цаI етт бац инфекционни лазар долаш. Из боккха толам ба.

ТIаккха берригa теркам тIаберзабир совхоза зооветеринарни болхлоша совхоза хьайбай боахама интенсификаци яра. Цун лоархIамера фактор я дикача фух дола шинараш хьалкхедар, лакха „продуктивность йола доахан дебадар. Цу даькъе боккхача лоархIаме да хIара бIаь Iатта тIехьара дукхагIа Iаьсий кхедергдолаш детта доахан Iахар дусаргдоацаш осеменене болх ветеринарни бокъонаша дIа ма-деххара лакхарча боарам тIа лелабар. Цу хьакъехьа дукха къахьийгад укхаза пятилетка дIадахача диъ шера. Цудухьа совхоза фермашка хьайбай продуктивность лакхъеннйй. ДIадахача шера укх хана йоахаш хинначул 7 процент дукхагIа я совхозе йоаха хьайбай продукташ. ДIабахача ворхI бетта планагIа 750 тонн дIаяла езача 781 тонн шура паччахьалкхенга ехкай совхозо. Иштта тIехкхоачашъяьй дулх дохкара план, 96 тонн хила езача 118 тонн Даьхенга дIакхачийтай. ХIанз хIара дийнахьеи буси 53 центнер шура приемни пункте дIакхоачийт совхоза шурий фермаша.

Халкъа боахама план кхоачашъеча къаьстта доккха дакъа лоац Коатар-Юртарча шоллагIча отделене Янурсаев Iаьлас кулгалдеча ферма коллективо. Пятилетка чакхйоалача дIадахача ах шера паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара плани тIайийца социалистически декхараши тIехкхоачашдаьд цу ферма, хьайбаш леладераша. ПланагIа хьалхарча ах шера 350 тонн йохка езача 396 тонн шура ехкар.

ХIанз дIаяхай хьайбашта шортта доакъара дIайийна культураш йолаш шура дукхагIа лу ха. ХIаьта шура лаьгI ца ялийта боахаме йолаш йолча торонех пайда эцара тIаерзаяь я хIанз хьайбаш леладерий уйла. Гурахьа йийна культураш чуийцачул тIехьагIа дIайийна 350 гектар хьажкIаш, 590 гектар вIашагIъэяь горохи кени ба.

ШоллагIча ах шера кхоачашде дезаш кхы а доккхагIа декхараш эттад ферма коллектива хьалхашка. ХIана аьлча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш ю ха я из. Уж декхараш кхоачашдара дерригa низаш оарцагIдьхад ферма хьайбаш леладераша. ХIанз цу коллективо совхоза кхыча фермаца дIалуча шурах ах лу. Йоаккхача шурах цаI грамм йоаяц укхаза. Ферма хIара болхло къоалам бе а белла шурий учет лелае баьлар. Дуккхача шерашка хьайбай боахаме болх беча йоаккха опыт йолча дояркаша юхе ча хIама дуташ леpттIа Iодет доахан.

Шура хьайоаккхачен приемни пункте дIалучеи цIенхаштта тIахьожам лоаттабу дуккхача шерашка из боахам лелабеш хьавоагIача специалиста Янурсаев Iаьлас.

Ферма йоккхача коллектива цхьа уйла, цхьа барт болаш къахьег. Укх шера, вай мехка берригa къахьегамхой КПСС XXV съезд хулача денна сийленца накъабахара хьинар айдаь къахьегама вахте айттача хана, къаьстта овсаре къахьегара доккхий декхараш оттадаьд цу коллективо шийна хьалхашка. Уж юкъара декхараш толамца кхоачашдара шоайла вIашкаувз коллективера хIаравар, чIоагIбу хьайбаш леладерий барт. Цу гIулакха боккхача лоархIаме ба совхоза партийни, профсоюзни, комсомольски организацей болхлоша даим къахьегача наха юкъе а болаш, цар йоакхо а еш беш бола агитационно-массови болх. Хьалхашка латта юкъара декхар кхоачашдеш йола коллектив еза, вIаший новкъостал де Iомабу.

«Барт болча дезале беркат совдоал» оалаш да вайнаьха. иштта къахьегача ферма коллектива дика гIулакхаш карагIдувл. ХIара дийнахьеи буси 2,3—2,5 тонн шура йоаккх ферма хьайбаш леладераша. Из хул планагI лаьрхIачул 150—200 килограмм дукхагIа. ХIара кхоабача Iаттагара дийнахьеи буси йоаккха шура лаьгI ца ялийтара тIехь шерра къовсам боаржабаьб дояркаша.

Мишта карагIдоал шоана уж толамаш доахилга, аьнна даьча хаттара совхоза керттерча зоотехника Эльмурзаев Iальве жоп лу:

— МассагIа да уж, толам баккха аьттув боалийта наькъаш. Хадданза дика дар юкъекхувлаш, лохаш хила веза. Цу ферма бригадир карагIдаьнначох кхоачам беш вац. Коллективаца даим дага воалаш, дояркашта, скотникашта дага дена дика гIулакх могадийя производстве юкъе доаладу. Царгара доагIар хьадех производственни, дисциплина телха яйтац. Хьайбашкара йоала продукташ дукхагIа яхара хIараиена хьалхашка латта декхараш къаьгга дIа а довзийташ уж кхоачашдара бехктоккхам лакхбу. ТIаккха хIара Iатта дикагIа Iунал ду, эшар леpттIа дIакхоачийт цар.

ХIанз цу ферме дийнахьеи буси хIара кхоабача Iаттагара 6,5 килограмм шура йоаккх. Из юкъера лаьрхIача совхозе йоаккхачул ах килограмм дукхагIа я.

Шоаш леладеча хьайбай продуктивность лакхъярал совгIа ферма дояркаша, скотникаша хадданза теркам тIухийт хьоанал лакхъяра, шурий товарность совъяккхара. Хьоанал стандартничул лохагIа хилча ерригa дIаешача шурел кIезигагIа хул дIаеннилга лаьрхIар. ХIара килограмма кхом беча коллективо хьайбай продуктивность лакхъяьчул тIехьагIа шерра къовсам боаржабир маш алакхбара тIехьа.

ХIанз приемни пункте дIалуш йола шура хьоанал стандартагIа йоагIачул лакхагIа я — 3,8 процент. Боахама чухь дIаха шура кIезигъяьй. Цо а торо хулийт паччахьалкхенга дIакхоачар дукхагIа хилийта. Шура, дулх совдаккхара керттера гIулакх лерхI ферма специалисташа деи распорядок телха ца а еш хьайбашта ханахьа гIулакх делга. ХIаьта из дерригa кхоачашде карагIдалац къахьегама дисциплина лерттIа ца хилча. Цу деша хадданза йоакхо ю ферма бригадира. Шоай цIагIа гIулакх хилча цхьаккха хоам боацаш доярка, скотникаш балха хьа а ца боагIаш цхьа-ши ди даккха тарлора. Из санна гIулакхаш хIанз леладац. Юкъарча гIулакха толам балга массанех а хIара къаьст-къаьстачох а тийша долга кхетаду коллективо.

Ди тIехь шерагIа ярж вай хьамсарча парте XXV съезда сийна хьайбаш леладераша лелаю социалистически яхь. Массаза санна хьокхам телаш хьалха латт коммунисташ, дуккхача дикача гIулакхий юхь дIайолаераш. Царца нийсбала шоай хьинар а низ а ца кхобеш къахьег берригача хьайбаш леладераша а.

Ферма кулгалхочоа дика гу додар-доагIар. Хьайбаш леладерашта фу эш хов, цар къахьегамцара безам совбоаккхаргдола гIулакхаш хан-ханчхьа кхоачашду. Совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша оттаьча материальнии моральнии совгIаташ дара мероприятеша тIеххьарча шин шера къахьегамхой хьинар айдаьд. Ферма балха итогаш ю хIара бетта. Лакхара хьокхамаш даьхараш та массанена хьалхашка совгIаташ дIалу. «Молнеш» тIа, «Къахьегама листокаш» тIа дIадовзийт царна дика гIулакхаш миштa карагIдаьннад. Пятилетка чакхйоала шу дIадоладеннача хьалхарча деношке а шоай дика гIулакхаш кхоачашдеш хьабоагIа ферма дояркаш. Шаипова Зурас ше леладеча доахах хIара Iаттагара шера планагIа ши эзар килограмм яккха езача хIанзле 1500 килограмм шура яьккхай. Иштта лакхара хьокхамаш доах Замаева Маккас — 1512 килограмм. Массазза санна ший эIамигача хьайбашта дика Iунал деш дийнахьеи буси планал дуккха совгIа дулх тIаккхетийташ хьайоагIа Арсанова Арубика.

ДIахо йодача хана а хьайбай продукташ кхы эша ца йолийташ, «Сердало» газета тIа кепа теха «Вай сийлахь гIулакх» аьнна яздаь вай республика хьалха латтача юрта къахьегамхой письмо тIа белгалдаьр хьал а лоацаш доакъар кийчде деррига низаш тIадахийтад совхоза къахьегамхоша. ГIожа доакъар кхоачам хиллал Iалашдаь фермашка дIаэзад. ХIанз сихъяь моштача хьажкIах силос йоллаш латт. ПланагIа 14 эзар тонн йолла езача 8 эзар совгIа тонн еллай. Ялата хьажкIаш чуэца йолаьй укхаза укх деношка Цун гIадамаш силоса кIоагашка дохк. Совхоза специалисташа хьалхе даьча лоархIамех силос 14200 тонн хургья.

Шоашта карагIдувла дика гIулакхаш КПСС XXV съезда хетаду совхоза къахьегамхоша.

Т. АРЧАКОВ.

ТИЙШАЧА БАЛХЕИ ЗУЛАМЕИ НИКЪ

СУРХОТIАРЧА ЮРТА СОВЕТА СЕССЕРА

Укх деношка СурхотIарча юрта Совета II-гIа сесси хилар. «СурхотIарча юрта Совета территоре тIа дына культий хьакъехьара законодательство кхочашдар» яхача дешах доклад йир КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара С. М. Бекова.

Ше къамаьл деш цо белгалдаьккхар, дыно яхар цхьанна а тайпара кийса ца хилара объективни исторически процессо тешал деш хилар. Дын организацеш бакъданза ялац, вай хана дын идеологена кризис хинна хилар. ФуннагIа даь а кризисни хьала кIалхарйовла, хIанзарча хьалашца таръяла, мелъенна шоай позицеш карара ца ялийта, хIаьта, нагахьа санна вIаштIехьдоале, чIоагIъе а гIерт уж. Цу гIулакха къаьстта чIоагIа тохабеннаб уж тахан.

Дынах доала зулам сенах латт аьлча, эггара хьалха из латт, цо нах хьинарен сакхетамех коммунизм хьалъяра тIера боахаш хиларах, цар культура дегIа ца яйташ социаль лоаттаеш хиларах. Цудухьа Коммунистически парте шерра дIадоладаьд къахьегамхошта атеистически кхетам балара гIулакх, декхар оттаду — хIара советски сага Iилма - атеистически мировоззрени яла.

— Назрановски районерча къахьегамхоша, — белгалдаьккхар докладчика, — берригача советски наха а санна хьинар ца кходен болх бу КПСС Программа, коммунизм хьалъяра планаш кхоачашъяра. Цхьабакъда бахача наьха цхьадолча даькъа юкъе лелаеча ширача заман воча гIулакхаша доккха эс ду къахьегамхошта коммунистически кхетам балара гIулакха. ХIаьта из зулам хьаллоаттаду тайп-тайпарча дын секташеи мурдий тоабашеи.

30 совгIа сектеи группировкеи я хIанз районе шоай гIулакхаш леладеш, СурхотIарча юрта Совето дын авторитеташца беча балхах лоадама пайда балац. Юрта Совета исполкомо, депутатски активо тIахьожам лоаттабац шар гIулакхашта, ды лелаберашца машаре гIулакхаш леладу. Цар кулгалхошеи наставникашеи хьинаре пропаганда ю сектанташтеи дынах тешараштеи юкъе меттел, бераштеи кхувш боагIараштеи юкъе а. Вай республикерча а, белгала аьлча, Назрановски районерча а тоабашта юкъе эггара реакционнегIа я дIаяха бIаьшере чакхйоалаш СурхотIа хьахинна «БатIал - Хьажий» тоаба.

Тоаба вIашагIъелла шейх Белхароев БатIал къамах — гIалгIа, къеча сага дезалах хьаваьнна. Мащхалдукъ яхача кIотарашка, СурхотIара гаьна воацаш вахаш хинав. ГIалгIай къамах болча наха юкъе цаI мара воаца шейх ва из. Ше шейх ва аьлча дIахьелехьа Кунта-Хьажийна вирд доаккхаш а шейхаца Арсанов Данеца доттагIал долаш а хинав.

1914 шера Iовахьийта город Козельске веннав Белхароев. Дакъа гаргарча наха Кавказе цIа а дена, СурхотIарча кашмашка дIаделлад. Хадданза БатIал - Хьажий каш тIа уж цун мурдаш, цкъаза дукха нах гул а лийя дуIаши ламазаши деш хул бацига. Цун каш лоархIаш барий бокъо яц шоашта юкъера зуламхой Iаьдалга дIабала. Иштта моттиг нийсъелча, кьорIах къаьра дув баа эхь хетац цу тоабах болча мурдашта. Ше яха чутIара ваьнар вувш а Iаьдал да тоабаш.

Ер ма йий аьнна яьнна белгало а йоацаш шоай авторитетех тешаш а мутIахьа а ба мурдаш, сердалонга бода никъ бийхкаб царна, цу тоабанна юкъерча нахах, къаьстта а цун кулгалхоехи цар гIулакхехи дола хIамаш саг дух тIа ца воалийташ къайлагIа леладу. Цу хIамаех цхьадараш Советски Iаьдал латтача шерашка шоай хьалхагIа хинна лоархIам байна ца, хIаьта а мурдий тхьамадаша, «авторитеташ» оалараша хьаллоаттадарах хIанз а юкъера дIадаланза да. Тоабан вахаре хьалхагIа а санна шаьра белгальяьнна я цар къаьстта шоай тайпара оамал, вIачи гадахар, зулам даь шоай мурд фуннагIа - моллагIа даь а бехктоккхама кIалхарваккха гIертар. Цу гIулакха цар пайда эц гаргалонех, кхерам тIатессарах, кхааш теларах, гIулакх кара долаш бола нах боабергба нхаш унзарбахарах.

Цул тIехьагIа массехк масал доаладир С. М. Бекова «БатIал - Хьажий» мурдий тхьамадаша тIом хьале хьалхарча хана леладаьча хIамашпара. Масала, Белхароев Бексолтеи МахьмагIаьзеи Октябрьски революци а ялалехьа байнаб. 1861 шера ваь Белхароев Мехьти 20-ча шерашка СурхотIа веннав. 1862 шера ваь Белхароев Муси бандана гIо даьд аьнна НКВД органаша 1925 шера лаьца чу а велла лагере яккха 3 шу ха теха вар. 1863 шера ваь Белхароев Iиса политбандитизм леларах 1930 шера НКВД органаша лаьца чу а велла топаш тоха суд яь ва. Белхароев Хьасана лаьца чу а велла топаш тоха суд яьй. 1900 шера ваь Белхароев Махьмад 1925 шера лаьца вихьав Советски Iаьдала духьалара гIулакхаш леладарах, доазол дехьа байдда дIабахача нахана я имамаца Нажмутдин Гоцинскеца а бувзам хиннаб. 1930 шера ведда лелаш хинна Белхароев Махьмад Батагов Ибе бандаца вувзавенна хиннав. Грузе вийнав Турцегахьа паччахьалкхен доазув а хоададаь дехьа вала веннача.

1907 шера ваь Белхароев Къурейш — шейха воI —Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом болча хана ГIалгIашкахьа лоам лийнача, массехказза бIеха зулам даьча бандгруппана кулгалдеш хиннав. Масала, 1930 шера гурахьа СурхотIара тика йихьай цу бандо хаьхо а вувш, хIаьта цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа Дошалкъий - Юртарен Экажкъонгий - Юртарен тикаш йихьай. 1932 шера Белхароев Къурейшаца хиннача бандиташа Пхьилекъонгий - Юртан Карабулакаи юкъе поезд юха а соцаяь, герз тIа а уттадеш почтови вагон а яйхай, пассажирий дикагIа мел йола хIамаш а йихьай. Бандо хадданза зенаш даьд совхозаштеи колхозаштеи. Масала, 1936 шера цу бандо ГIалгIай говрий заводера 70 гаргга говр йигай. Цу шера Сунженски хьайбаш леладеча совхозе чу а хьийлха 200 совгIа бежан дигад Белхароева бандиташа. Вай мехка тIалаьттача халача хана тылерча Цlеча Эскара подразделенешта довнаца тIа а ухаш, царгара продукташ, герз дIадаьхад, эскархой боабаьб.

Даьхе ехкача Исраилов Хьасана Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа вIашагIъеллача национал - социалистически парте духовни совета юкъе хиннав Белхароев Къурейш. 1949 шера СССР МВД къаьсттача совещане 10 шу ха а теха чувеллав.

Шейха БатIал - Хьажий къонгий къонгашеи кхыболча цун кхоаччара гаргара нахи 1920 — 1930 шерашка политбандашта кулгалдеш а царна юкъе хьинаре дакъа лоацаш а хиннаб. Цига кIийленна а хувшаш герз дийттад цар партийно - советски аппарата болхлошта, паччахьалкхенеи колхозаштеи къоал даьд, кхыдола доккхий зуламаш леладаьд.

Масала, шейха виIий воIа 1889 шера ваь Белхароев Мехьте Iаддалмажита, антисоветски гIулакхаш леладарах 1924 шера топаш тоха суд яьй. Шейха виIий воI, 1903 шера ваь Белхароев Мехьте Исраьал, 1972 шера веннав, кхозза суд яь хиннав, шозза политбандитизм бахьан долаш, цкъа—законагIа доацаш пенси ийдарах. Цун нанас баь веажарий Белхароев Идриси Iабдурахьмани НКВД органаша 1937 шера чубехкаб бандитизм бахьан долаш. Шейха бажо—Галаев Мусаси чIоагIагIа волча мурдо Хучбаров Бексолтаи 1931 шера кхыча зуламхошца цхьана террористически акт яьй — кIийленна а хайша топаш теха вийнав КПСС ГIалгIай обкома секретарь Черноглаз. ХIаьта из бахьан долаш цу шиннена а топаш тоха суд яьй.

Республика юха меттаоттаьчул тIехьагIа а иштта массехк кхераме зулам даьд БатIал - Хьажий мурдаша. Масала, 1957 шера гурахьа СурхотIарча Медов Керама шин гаргарча нахаца цхьана Дакиев Iабдурахьманан цун кIа Махьмадан дов даьд лаьтта къайса. 1958 шера 26 январе БатIал-Хьажий мурдо — Точиев Уматгире массехказза тепча теха хала човнаш яьй МТФ заведующи хиннача Муцольгов Бахьауддина из БатIал - Хьажий мурдех дIа а хаьда Кунта - Хьажий мурдех дIакхийттав аьнна. 1963 шера октябре БатIал-Хьажий мурдо —Яндарерча Баркинхоева цигарча школа хьехархо Мержоев вийнав. Венначун гаргарча наха еннача заявлене тIа яхачох, Баркинхоев шин тхьамада Чаниев Хьамзата аьннар кхоачашдеш хиннав, мурдий реакционни гIулакхаш хьагучадоахаш къамаьлаш дарах вийнав цар Мержоев. Яндарерча чIоагIагIа болча БатIал - Хьажий мурдаша Чаниев Солсбика Абукара, Галаев Мусий Тархана, Цороев Османа Мусас. Цороев Iазе Мустапас 1971—72 шерашка сагота хьовзабаьб веннача эпсара — фронтовика коммуниста М. М. Хамхоева дезал законагIа доагIаш цар хьалаьцача а хьалхагIа цар гаргарча наьха доалахьа хиннача а лаьттара уж лелхабе гIерташ.

1972 шера промышленни дошоца спекуляци лелаярах лийца а лийца 15 шу судаш яьй СурхотIарча Точиев Аюпа Мустафайнеи Точиев Аюпа Макшарипаи — вовзаш волча БатIал - Хьажий мурдий «авторитета» Точиев ИсмаIалий Аюпа къонгашта. 1974 шера Мангышлакски областерча Новый Узень яхача городе лаьцай кагирхой бандгруппа. Банда тхьамада ва Чаниев Абукара ИсмаIали цун гIонча Чаниев Къурейша Вахен — Яндарерча БатIал - Хьажий тоабан боккхий мурдаш.

— Къаьстта кхераме гIулакх да, — йоахар дIахо докладчика, — БатIал - Хьажий мурдаша шоай бераш къаьстта къиза, реакционни уйланца кхедеш хилар. Царех дуккхачар шоай бераш кино,театре, клубе ахийтац, хан-ханнахьа цар ламазаш делга дIадех. Дуккхача мурдаша шоай берашка вузашка дешийтац, пионерски организаце, комсомоле, парте ахийтац уж. Iхи-алх класс ма-яьккхинге а дешаре дIайоалх йиIигаш, дукха моттигаш я кхийна а йовлале уж маьре ухийташ. Масала, 1941 шера ваь Экажкъонгий -Юрга ваха Гиреев Ахьмада Къурейш 1965 шера КПСС члена кандидаталла дIачуийцавар, цхьабакъда, цул тIехьагIа шин дас — воккхача БатIал - Хьажий мурдо Гиреев Мочкхай Ахьмада а хIаьта иштта Хидриев Iабаси Хидриев Iабдурахьмани яхача мурдаша а ца вутац шин кандидатски карточка этгIа а даь, КПСС членалла дIачуваха ца тугаш Iийнав.

Цхьан СурхотIарча юрта Совете гIолла лаьрхIача пионер хила ха йола 64 дешархо пионер вац. Цо хьахьокх, БатIал - Хьажий мурдех болча шоай даьша царна влияни елга. Уж ба Белхароев Руслан, Богатырев Муса, Алхазуров Веслан, КурскиевгIар Зайдати Маккей, Медов Муса, Муцольгова Фатима, Мержоева Эсет, Хучбаров Микаьил, дукха кхыбараш.

Массанега дешийтарах дола закон телхаду дуккхача мурдаша. Масала, СурхотIа ваха Медаров Хасолта Асхьаб ши сесаг йолаш а кхаь е йиъ сесаго даь бераш долаш а ва, цхьабакъда царех цхьадараш юрта Совета учете а школе дешаш а дац. Экажкъонгий - Юртарча мурдаша Мацкев Жабраила ИбраьхIамеи Арапиев Ювсапа Яхьяси соахка шоаш договорах балха болхаш шоай йиIигаш школера хьа а яьха шоашца Iойнгаяр. Цу хана цу школа директор вар БатIал - Хьажий йиIий воI—болх бохабарах 1974 шера балхара дIаваьккха Мальсагов Iалауддина Саврбик.

Лаьттах пайда эцара закон а вогIча тайпара телхаду БатIал - Хьажий мурдаша. Масала, соахка болх бе йолаенача лаьттан комиссеша сов лаьтташ хьагучадаьхар 71 боахамера. Лаьттах дола закон эггара чIоагIагIа телхадерех ба 0,25 гектарагара 0,45 гектарага кхаччалца совнагIа лаьтташ долаш бола Богатырев ГIайрбика Махьмад, Точиев Iаьла, Богатырев Iаддал-Керам, Белхароев ГIузи, Албогачиева Райхьант, кхыбараш. ХIаьта комисси лаьттанка хьожаш лелача хана цхьаннахьа балха хиннавац шейха тIехье Белхароев Исраьила Махьмад, 1,03 гектар сов лаьтта хиннад цун, цхьаннахьа а балха а воацаш 0,20 гектар сов лаьтта а долаш хиннав шейха тIехье Белхароев Махьмада Ахьмад, шейха тIехьен Белхароев Махьмада Уматгире 0,21 гектар сов лаьтта хиннад, цхьаннахьа а балха а воацаш, законагIа доагIачул совгIа 0,44 гектар совнагIа лаьтта а долаш хиннав Эстамиров Бексолта Идрис.

БатIал - Хьажий мурдашта юкъе дукха моттигаш я дукха нестий кхувлаши кхелехьа йиIигаш маьре ухийташи. Царех ба кхоккха сесаг йолаш бола СурхотIара Хучбаров Жабраил, Муцольгов Iаддал, шишша сесаг йолаш бола Медов Iаьла, Эстамиров Хьамзат, Баркинхоев Йотий Махьмад, кхыбараш.

Мурдий авторитета воIа Картоев МухIажара 1972 шера 15 шу мара даланза йола Яндарерча мурда Т. М. Галаева йоI йоалайир. 1974 шера цхьаькка мурдий авторитето Арапиев Къурейша маьре чхийтай 16 шу мара даланза йола шин йоI Фарзет.

Мурдашта юкъе ба дынах тешарашкара яхча гулдеш леладеш бола нах а. Иа гIулакх деш ба СурхотIара Хучбаров Жабраил, Точиев Муса, Экажкъонгий - Юртара Кортоев Бахьауддин, город Назранера Нагоев Iаьла, кхыбараш. ХIанз мурдий тоабашта керте лаьттараштa эггара хьалхарча аргIанна шейха БатIал - Хьажий тIехьенашта юкъе лира къовсам ба цу мурдий тоабан доал ши - шийга эца гIерташ. Мадарра аьлча, мурдашта шоай «шейхашта» сагIийна телача ахчах эцаш да из. Къаьстта лира болабеннаб из Белхароев Къурейша дезала тIехьа латтараштеи (БатIала виIий воIа Белхароев Къурейша Султана — город Назранерча «Сельхозтехника» объединене шофера) керда ваьнача хьажийна Белхароев Махьмада Ахьмадан юкъе. Доале отта безам бараша цу гIулакха массе тайпара киловзалаш уттаю. Цхьа масал ер да. Белхароев Султана тIехьа латтараша КIуж багIача хена юкхе — XIX бIаьшеран 20—30-ча шерашка Маккара воагIаш кхелхача цхьан овлияна каш тIа «зерат» деIад. Дувцаш хьахозачох, шейх БатIал - Хьажа ше а каст-каста волаш хиннай из моттиг. Из хIилла Белхароев Султанеи цунна тIехьа латтарашеи хьовчаьй БатIал - Хьажий мурдаш тар ма лу дукхагIа шоашта тIехьабахари декхар а даь шоашта тIадожадаьча сагIийна шоай «устазашта» мурдаша тела ахча ма-могга дукхагIа царгара хьагулдарн духьа.

— БатIал - Хьажий мурдий вахарера зуламе гIулакхаш вай мел дукха дувце а, — аьлар шин къамаьл чакхдоалаш С. М. Бекова, — царца дувзаденна вайна бувла бохам мел боккха бале а, сага мораль берригача мурдаша цхьаний дакъе а лархIац ала гIерташ дац вай. БатIал-Хьажий мурдех кIезига бац совхозий кхашкеи фермашкеи, промышленносте, гIишлошъеча хьаьнала къахьегараш.

ХIаьта а, ха дIа ме йода дукхагIа хьагучадувл мурдий тоабан ширдаьнна гIулаккаши догмаши, тIа-тIа шаьрагIа кхетаду вай советски вахаре гIулакхашца тардала йиш йоацаш уж хилар. Кхычарца гIулакх ца леладеш йолча мурдий тоабо роловни феодальни обычеш хьалхайоах, хIаьта эггара керттердар — шоашта тIехьа латтараштa хьехам тел советски законий хам бергбоацача, уж бехктокхаме хетаргдоацача тайпара. ТIаккха циггача хаттар отт: гIа мел баьккхача метте мурдаша хIаня телхаду советски законодательство, мишта чакхдувлийт царна из?

— Иштта оттадаь хаттар дича мегаргда БатIал-Хьажий мурдашка шоашка меттел, моттигерча Iаьдала органашка а. Мурдаша леладу гIулакхаш массаза а долхац къайла, гайна е ганза гучадоал уж леладеча юрта бахача берригача наха, юрта Совета исполкома членашта, партийни боахамеи организацей кулгалхошта. Цхьабакъда мел тамаш йолаш хете а, моттигерча Iаьдала викалаша нагахьа айяц шоай оаз дын тоабаштеи цар тхьамадаштеи духьала.

— Баьде, энжи нах лархIаш вай берригача БатIал - Хьажий мурдех. Цар дезалхошта юкъе кIезига бац лакхерея юкъерен образовани йолаш, хIанзарча культура хам беш, мурдаша леладераш новкъа долаш бола нах. Атта дац даьна, даь даьна духьала вала. Цхьабакъда ца ваьлча а бац кхы дIахо ваха никъ-м. Сердалоно, знанеша, бакъдолчох тешаро эшае еза энжел, харц уйлаш.

ЧIоагIа уйла тIаозаш дар СурхотIарча юкъерча школа директора Аушев Махьмад - Сале гулбеннарашта хьалхашка даь къамаьл.

— Вайна ховш ма-дарра,— аьлар цо, — дынах вхедисараш къаьстта чIоагIа тоссаденна доахк бахача наьха быте, цар хIара деннарча вахаре. Масала, вай СурхотIа дын тоабаш дукха я: «БатIал - Хьажий», «Кунта-Хьажий», «Баматгири - Хьажий», Арсанов Дане. Чакхъяха лаьрхIа мероприятеш каст - каста юкъагIа юс цу группировкаша леладу гIулакхаш бахьан долаш. Хьожаргда вай, масала, дешархой комсомоле чуозара гIулакхага. Со дог тийша ва берригa дешархой ВЛКСМ-е баха безам болаш хиларах, цхьабакъда тIехьайнса дын харц уйлаш керта чу йоахкаш болча даьйноаной цунах сакхийначул тIехьагIа долла хIама дох, цхьаьца бахьанаш а доахаш юхадувла долалу бераш.

— 1974 — 75 дешара шера СурхотIарча юкъерча школе дешаш комсомоле ваха ха йола 250 дешархо вар, хIаьта царех комсомолец волаш 31 саг мара вацар, хIаьта уж а Iалаьмате хала чубигабар. Вай хана къаьстта зуламе гIулакхаш леладу БатIал - Хьажий мурдаша. Шоай бераш комсомоле дахара чIоагIа духьале ю цар. Халла, вай юртара еррига общественность оарцагIа а йоахаш деша кхуал оаха бераш.

Масала, Эстамиров Бексолта Идриса цхьаца бахьанаш а доахаш 5 класс ма-яьккхинге а деша ца йоахкийташ соцаяьй шин йиIигаш — Эстамирова Лидай Фасимани. 8 класс яьккхачул тIехьагIа шоай даьша Муцольгов Къурейшеи Муцольгов Махьеи дешаш ца ухийташ совцабаьб Муцольгов Ахьмади Муцольгов Мустафаи. 7 класс яьккхачул тIехьагIа дIахо ца дешаш Iийнаб Точиев Ахьмади Точиев Султани. 7 класс яьккхачул тIехьагIа даьша дIахо дешийтадац Точиева Асмайгеи Полонкоева Маккийгеи. Цхьа моттиг дагаягIац сона, БатIал - Хьажий мурдех дай болча кхыметтел цхьан йиIиго 10 класс чакхъяьккха.

Ше къамаьл деш цо хьахайкадир: шин гIулакхаш хийраьнна леладеча БатIал-Хьажий тоабо советски законий хам бергбоацача уйланца кхетабу шийна тIехьа латтараш, цудухьа цу тайпара гIулакхаш кхы юха доагIаргдоацаш шоай овлаш а тIехьа тийла дIадаха деза вайна юкъера. Из къовсам доаттабеш хила веза, депутаташ меттел, хIара сакхетаме советски саг а.

— Тхона, школа болхлошта, — аьлар СурхотIарча юкъерча школа йоккхагIйолча пионервожате Аушева Зинас, — массаненачул а дукхагIа нийслу дыно еча влиянена кIал баха дешархой. Къаьстта шаьра гучадоал из дешархой пионерски организацеи ВЛКСМ мугIарашкеи хьачуийбе болабелча. Даьша дахкийтац шоаш яхаш ца ухаш ба дукхха бераш. 4-ча классе деша ягIар Албогачиева Амнат, хьинар долаш пионерка яр, цхьабакъда цIаьхха галстук лелае ца а тугаш сецар. Тхо дух тIа даьнначул тIехьагIа хайра тхона, йоккхагIволча вошас цунга галстук ца лелаяйтилга. Вешийца къамаьл дир оаха. Цул тIехьагIа вIалла деша а ца йоагIаш бIарчча кIира даьккхар йиIига. ТIехьагIа гучадаьлар тхона хьалхьоаргйоацача йоаккхаш цунна йийттаlга. Цу тайпара масалаш дукха а кхувла йиш я.

— 8-ча классе 20 гаргга йиIиг кийчъяьяр оаха комсомоле яха, кхыметтел анкеташ а язъяь яьинаяр, цхьабакъда цхьаццаболча дын тоабанхой влиянена кIал нийсъяларах царех шиъ мара раьза хилацзар комсомоле яха. Хадданза хьехама болх бе безаш хул тха дешархошта юкъе. Цу гIулакха дика новкъостал ду хьехархоша - комсомольцаша, школа дирекце. Масала, 1974 — 75 дешара шера школьни пионерски организаце хьачувера 73 саг. ХIанз школерча пионера ха йолча 500 сагах 471 пионер ва. Соахка Iалаьмате хала вIаштIехьдаьлар тха 34 сагах 19 саг комсомоле хьачуэца. Процент ишттал лоха хиларо хьахьокх, дукхагIбола хьехархой шоаш а комсомольцаш ца хилар. 35 хьехархочох комсомоле хиннараш 8 мара вацар. Цудухьа кхетадеш да, дешархой комсомоле хьачуэцара комсомольцаш боацача хьехархоша беча балхах хьахур а лоадамоацаш долга. Вай хIара деннара декхар да вахар нийсагIа миштта вIаштIехьдаккха деза кагирхошта хьехилга, цудухьа хIарававар тIахьех аз вай берий ираз бахьан долаш къовсам лоаттабара.

— Массанена а ховш да мурдий тоабаша, дын авторитеташа мел зулам ду, —йоах МТФ бригадира Гиреев Мустафас. Доклада тIа белгалбаьхараш берригаш а хIана бац аьнна хIанз укх чу ба, цар йоагIаш йола вывод е езаргья шоашта. Нагахьа саг вац доакъарий гIулакх Iалаьмате халача хьал тIа долга ца ховш. ХIанз къаьстта а сихбаь лелабу оаха из болх, хIаьта цхьаболча даьша шоай доашахьара доахан совхоза даьгIенашка доажаду.

Районе кIезига ба лораш, инженерно - технически болхлой, хIаьта цхьаболча даьша дер зулам да шоай бераш деша а ца ухийташ. Дынах цIаккха а дикадар даьннадац наха. Берригаш а хIана бац аьнна болча мурдий тхьамадашкара подпискаш даьхад кхы дIахо уж гIулакхаш леладергдоацаш, хIаьта уж документаш хIанз исполкоме даш а да. ХIаьта доклада тIара вайна хьахезачо хьахьокх, вай, активисташа, хIанз укх сахьата болх мела беш хилар. Дерригa низаш тIадерзаде деза хьехама болх дикагIа бара.

— Хьадагадохал оаш, — аьлар Нальгиев Мандречун Бурхана, — къеча наьха бераш деша йиш йолаш дарий хьалха. ХIанз 1500 саг ва юрта дешаш, знанеш Iомаеш. Дешар мах боацаш хьех, эхь ма дий бераш деша ца ахийтар. Деша а вай советски законаша яхар де а деза. Сона а хет эхь, каьхат язде дийзача е эрсий мотт лебе бийзача, цхьаннегара новкъостал деха водаш. Иштта хургдацар из, нагахьа санна аз сай ханнахьа дийшадаларе.

Сессе иштта къамаьлаш дир «Экажевский» совхоза директора Хасиев Салмана, отделене управляюще М. З. Аушевa, райисполкома председатела заместителa Котиев Мовле, слесара - водопроводчика Белхароев Ахьмада, юрта Совета председатела М. М. Евлоева, кхычар. Къамаьлаш мел даьраша дувцар ширача замах юхедиса во гIулакхаш юрта леладеш хиларах, хIаравар тIахьехар цу воча гIулакхашца лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лацара.

Сессе тIаийцар лерттIа бахен къахьеген кагирхошта новкъарле еш болча ды лелаберашкеи дын «авторитеташкеи» къахетам хургбоаца къовсам дIахьера тIахьехаш бола соцам.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

ГIИШЛОШЪЯРА БАЛХАШ СИХЕИ ДИКЕИ

Грозне а ерригача вай республике а эггара йоккхагIйола подрядни организаци я Нохч - ГIалгIай гIишлошъяра управлени. Республика гIишлошъена организацеша беча балхах 22 процент цу управлене коллективо кхоачашбу.

Управлене дукха промышленни а, нах чубаха а цIенош хьалду.

Укх пятилетка 4.5 шера чу а яьккха эксплуатаце дIаеннай 200 объект, царех 100 совгIа объект Грозне яьй.

Цу объектех йоккхагIчарех я цементни завод, цо шера 1 миллион 200 эзар тонн цемент лу, 60 эзар тонн мощность йола парафинови установка, шера миллион тонн продукци луш йола карбамидни депарафинизаце установка, 2,5 эзар тонн продукци луш йола лохача давлене полиэтилена цех.

Цу дерригнеца цхьана нийслагIча пятилетка 4.5 шера гIишлошъяра управлене хьалдаь эксплуатаце дIаденнад 413 эзар квадратни метр нах чубаха цIеной. Хьалъяьй дукха школаш, берий учрежденеш, дешара заведенеш, тикаш, столовеш, парикмахерскеш, больницаш, поликлиникаш.

Иштта дукха гIишлошъяра балхаш де вIаштIехьдаьннад управлене ерригача гIишлошъяра организацеша социалистически яхье а яьнна къахьегаш хиларах. Управлене коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа СМУ-7 чуйоагIа республика заслуженни гIишлонхоша Астаховеи Багаевеи кулгалдеш йола бригадаш, СМУ-10 чуйоагIа Цечоева кулгалду бригада, ПМК-105 чуйоагIа Черепнинас кулгалду бригада, СМУ-9 чуйоагIа РСФСР заслуженни гIишлонхочо И. Власовас кулгалду бетонщикий бригада, иштта кхыяраш а.

ДIадахача шера социалистически яхье карагIдаьннача толамех 60 болхлочоа, инженерно - технически болхлочоа «ИйслагIча пятилетка ударник» яха цIи еннай.

Даьхача къахьегама толамашта нийсса дукха кхоачамбоацараш а да: Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра еррига управлени а, цун чуйоагIа цхьаццайола гIишлошъяра-монтажни организацеш а шоай декхарех лоархIаяьяц, хIаьта 1975 шера социалистически декхараш а паччахьалкхен план а кхоачашъяра чIоагIа тIехьаюсаш а я. Балхий объема план а, къахьегама овсарле лакхъяра, объекташ эксплуатаце дIачуялара, кхыдолча технико - экономически хьоккамий план кхоачашъеш яц. Пятилетка 4,5 шера гIишлон - монтажни балхаш де дезачул 30 миллион сома маьха кIезигагIа даьд, эксплуатаце дIачуяла езаш йисай 25 эзар квадратни метр цIенош. Пятилетка цхьанна шера кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план.

Керттерча дешаех да гIишлошъяра управлене шин производственни база дегIайоалаяр. ХIара шера де дезача балхий боарама юкъе шоашта де деза гIишлошъяра балхаш 5 процент да. Уж балхаш шерра кхоачашдеш а дац. ИйслагIча пятилетка 4 шера гIишлон - монтажни балхаш 81 процент мара кхоачашдаьдац, хIаьта керттера фондаш балха юкъейоалаяра план 75 процент мара кхоачашъяьяц.

ГIишлонхой балха эффективность лакхъяра боккха лоархIам болаш да гIишлон балхаш дика дар. Шоай болх дикагIа хилийтара цхьадола толамаш карагIдаьннад гIишлонхошта. Иштта 1973 шера эксплуатаце дIачуеннача 56 объектах 49 объект паччахьалкхен комиссе дикеи тIехдикеи мах беш дIайийцар, 1974 шера 66 объектах 53 объекта дикеи тIехдикеи мах бар.

Беш бола болх дика бечарех я № 4, 5, 7, 8 йола гIишлошъяра монтажни управленеш. Дукха кхоачамбоацараш хул № 2, 6, 9 йолча гIишлонмонтажни управленеша баьча балха юкъе. Иштта во болх бечарех я ПМК-108, СпецСМУ, кхыяраш. Масалаш дукха а кхувла йиш я. Цхьаццаболча боахамий кулгалхоша, партийни организацеша къовсам лоаттабац болх во берашца, цхьаккха а дац болх хьаберий говзал а, балха тIара цар бехктокхам а айбара, балхашта эша тIахьожам лоаттабац. ИттлагIча пятилетке керттердар балха дикал айяр да. Цудухьа хIанзле а йоакхо е еза деш дола балхаш а арахеца продукци а, дика а брак йоацаш а хилийтара.

А. АРУТЮНОВ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

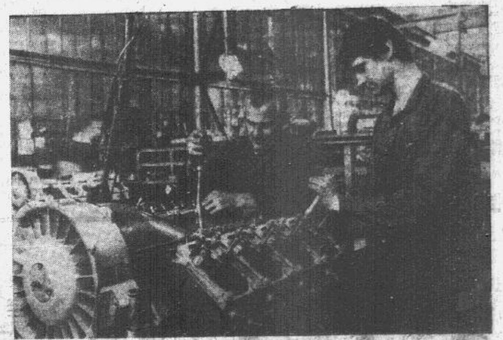

ЧЕХОСЛОВАКИ. «Татра-148»—Арктика» яхача маркагIа йола кхо бIаь автомобиль СССР дIайохьийтаргья укх шера Копршивница яхача городерча дерригача дунен тIа цIи хезача «Татра» завода коллективо.

СибарегIен хьалашка болх байта лаьрхIа кийчъяьча цу машинай опытни образецаш дIадахача шера Магадана районеи Тюменски областа мехкадаьтта доаккхача моттигашкеи даьча тохкамех толам боаккхаш чакхъяьннй. Укх шера уж машинаш серийно арахеца йолалуш я завод.

СУРТА ТIА: «Татра—148» яхача грузовикашта лаьрхIа моторашвIашагIбехка линни.

ЧТК—ТАСС сурт.

КЪОВСАМА ХЬАЛХАРЧА ЮХЬИГЕ

Тахан дукхагIа болча американцаша жоп лех шоашка вахаро деча садуаш долча хаттарашта: хIанзарча экономически кризиса хьалашка балхах ца воалаш, улица тIа ара ца кхоссаш фу дича вусаргва? Кер биззал хIама ца яар — США миллионаш болча гражданий, эггара хьалха шоай пенсех баха тIа-тIа халагIа хулча пенсионерий кхел. Хала ханаш тIаэттай Американа, йоах са дай-мехкахоша. ХIаьта из долла хIама 1776 шерарча, цу ханара событеш В. И. Ленина белгал ма-яххара, сийлахь-доккхийча, кортамукъален революционни тIемех цаI бахьан долаш хьахиннача мехка 200 шу дизар дездара йоккха кийчо еча юкъе гIолла хьувзаш да.

Чикаго хиннача митинге ше къамаьл деш, США Компарте Генеральни секретара Гэс Холла аьннад, паччахьалкхена доал деча гIозараша кхоачашдаьдац даьша — мохк билларaша денна дош. Толдения хила дезача вахара меттел — моцал, паргIатоннеи нийсхоннеи меттел — Iазапе лоаттабу 25 миллион Iаьржа американцаш, 10 миллион «чиканосаш» (Мексикера баьнна американцаш), 2 миллион пуэрториканцаш, бIаьш эзараш американски индейцаш, кхыбараш — шоллагIча сортах бола гражданаш шоаш мел лоархIараш. Эггара тIехьагIа дIаэц уж балха, эггара хьалхагIа дIабоах балхара. Цу хана дискриминаци тIалатт тха вахара массе даькъе. Расизмо херх хьоккхаш латт тха общества.

Американски къахьегамхошта тIаьтта халонаш мел чоалхане яле а, цар мугIараш чIоагIлуш да. ЧIоагIлу американски коммунистий парти а. Укх тIеххьарча шерашка дукха кагирхой хьачубаьхкаб США Компарте: «бе-бе бесаш дараш» а «кIайбараш» а, царех дукха а дукхагIа бараш — къахьегача халкъа, цун йоакхонцеи саготонашцеи дахаш дола бераш.

ЧIоагIденнад профсоюзашцара американски коммунистий бувзамаш. ТIа-тIа чIоагIагIа влияни ю цар профсоюзий мугIаререча членаша шоай бокъонаш бахьан долаш лоаттабеча къовсама. Цар хьаллоац бокъонца болча классови къовсама наькъа тIа увтташ а Миннена тIехьарчари цун хуллайи тийшача балха тактикана духьала вIашагIбетталуш а бола профсоюзни лидераш. Коммунисташа новкъостал даьд горнякий профсоюзо дIадехараш кхоачашдара, металлургий объединенеша — мехка эггара йоккхагIйолча профсоюзни объединенеа. Цу профсоюзашка яьккхай болхлой кандидаташа котало, предпринимателаша оттабаьраша а ца йоаккхаш.

Чикаго хиннача США Компарте XXI съезде ше къамаьл деш Генеральни секретара Гэс Холла дийцар вIашагIкхийттача Штатий прогрессивни общественноста, къаьстта а деша багIача кагирхошта Iилман коммунизма идеяш, парте гIулакхаш чIоагIа хьашт хиларах. Мехка общественни вахаре парте позицеш чIоагIъялара тешал ду тайп-тайпарча муниципальни хоржамашка коммунисташа даьхача тоъал доккхийча толамаша. Калифорне Марк Аллена, «Пиплз уорлд» яхача прогрессивни газетерча негра - журналиста тIехьа 25,2 процент голосаш хиннай Беркли городской совете хиннача хоржамашка. Цо дийцар сона, буржуазни партей кандидатий демагоги кIорда а яь, наха компарте программага мел чIоагIа уйла тIаяхийта ладувгIар. Цу штате Сан-Хосе городской управлене хиннача хоржамашка дуккхача харжархоша шоай голосаш дIаелар коммуниста Джек Куртсвейла. Иззаморг хилар коммунист Эдвард Тексериа хоржаш Массачусетс штата законодательни органе хиннача хоржамашка а. ХIаьта Элла Баксенбом, къона негритянка, кхаь бера нана, США Компарте Центральни Комитета член, Бруклина нью-йоркски школьни комитете хержар. Мадео Ричардсон, «Дейли уорлд» яхача американски коммунистий газета болхло Чилсе района совета председателалла хержав.

Америке бахача «хьатара бое болча» наха чIоагIа дика лоархIаш я дукха ха йоацаш вIашагIъелла, дерригача дуненна йовзаш йола коммунистка Анджела Дэвиса 1968 шера Компартегара президенталла харжа кандидаталла оттаяь хинна Шарлен Митчелли керте латта комитет. Расисташа тIалоаттадеча низашта духьала лоаттабеча къовсаме бIаьш эзараш шийна тIехьа баьхаб комитето. Бокъонца дола цIей хиннадар цунах, мехка тайп - тайпарча штаташкара баьхкача итташ эзараш болча негрий демонстраци ку-клукс-клана чIоагIаленна — Къилбаседерча Королинана тIайнгача хана.

Америка къахьегамхошта юкъера влияни тIа-тIа чIоагIагIа хул хIара денна арадувлача «Дейли уорлд» яхача газета. Оаха гIаддахан доккхал деш белгалдоаккх, американски къахьегамхой цу низ болча органа тираж укх тIеххьарча хана кхозза дукхагIа хинна хилар.

Цу дерригача хIамаша бакъду, маккартизма жожагIатенах чакхъяьнна, реакцеца даьча тIемашка деналах ца ехаш кхы тIа а чIоагIъеннеи йола ВIашагIкхийттача Штатий Коммунистически парти юха а американски политически вахара хьалхарча юхьиге латташ хилар. ЛоархIаме мул баькхаб цо цунна новкъарле е гIерташ реакце дукха хIамаш леладаь доллашехьа а.

Укх тIеххьарча хана хиннача событеша хьахьокх кхохкам кIаьдбара гIулакхо шин лард тIа-тIа дукхагIа чIоагIъеш хилар. Кхохкам кIаьдбелга бокъонца дIадоладар, кердача чулоацамца из хьалдизар — вай хано хьалхадаьккхар. Дукха ха йоацаш ЭПАС-а програмагIа баь никъ — цу наькъагIа даьхача эггара толашагIча хьаддача гIанех цаI.

Джозеф НОРТ,
американски публицист.
АПН.

ШКОЛА—ХЬАЬКЪАЛА ХЬАСТ

Хьалхара гургал

1 сентябре вай республике парташ тIа хоргва 263 эзар гаргта дешархо, царех 25 эзар укх шера эггара хьалха а ховш. Царна дешар хьехаш кхетам луш хургва 13 эзар совгIа хьехархо, царех 8 бIаь гаргта саг хIанз арахьара хьатIавена ва.

482 школе, царех 314 юкъера школа а йолаш, дешара керда шу дIадоладергда. 1 сентябре болх бе йолалургья керда хьалъяь ворхI школеи школашта хьатIаяь кхоъ гIишлон. 5276 дешархочоа моттиг а йолаш.

ХIанзара дешара керда шу дIадолалу берригача советски наха парте XXV съезда ма-боаггIара накъабахара кийчо еча хана, кагирхой юкъера образовани хургйолча бовлилга чакхдоаккхача хана.

Дукха къахьийгар дIадахача дешара шера хьехархоша. Из бахьан долаш берий деша кхувлга лакхделар 98,8 процентага кхоачаш, чIоагга лохдир дешархой шоллагIча шера чубусилга, бархI шерарча всеобучах дола закон диззагIа кхоачашде, массане а юкъера образовани хилийтара йола тешаме кIийле кийчъе йиш хилар.

ДIадахача шера бархI класс йистеяьккхача эзар сагах 902 нислагIча классе деша вахар. ХIаьта цул хьалхарча шера — 777 саг.

Болх дика беш чакхъьялар Гудермесски гороно (заведующи нов. Дадагов), Ножай-Юртовски (заведующи нов. Даудов), Шелковски (заведующи нов. Теряева) районаш, Грозненски гороно (заведующи нов. Лебедева). Берригаш а юкъера образовани хургйолча бахара гарга я уж. Дешархошта дешар дика хьийхар, боккха кхетам белар Урус-Мартановски района Комсомольски юкъерча, Ножай-Юртарча, Каргалински, Грозерча № 2-в 11-и йолча школаша, дуккхаьа кхычар. Дуккхача хьехархоша кIоаргга Iомайир керда программаш. Бераш дика кхетаргдолаш а цар сакхетам лакхбергболаш а урокаш йир хьехархоша. МагIалбикерча школай исторе хьехархоша н. н. Т. Г. Паука, К. М. Демиденкос, У. М. Саутиева, Грозненски района № 3 йолча юкъерча школа эрсий меттен литератураи хьехархочо Н. Е. Кивериа, Ачхой-Мартановски района школай наьна метта хьехархоша н. н. Сулеймановаи, Мальсагова, кхычар.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X-гIен XIII-гIен пленумаш хиннача тIехьагIа къаьстта дикагIа бу республика педагогически коллективаша дешархошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам балара болх.

Дешархоша шоашта професи харжара, царна общественни пайдане бола къахьегам безабалийтара доккха гIулакх дир. Республика 86 школе бераша, дешарал совгIа, производственни говзалаш Iомайир. Уж школаш йистеяьхача дуккханешта тракториста, шофера, комбайнера, слесара, токаря, лаборанта, кхыча специальстий удостоверенеш делар. Шерагара шерага дуккагIа хургья уж тайпа школаш.

Укх шера каникулашка болча хана дешавагIача 36 эзар совгIа волча саго къахьийгар колхозашка, совхозашка, дешархой производственни бригадашка, школьни лесничествашка, хьахьегама комсомольско-кагирхой лагерашка.

Уж толамаш даьха дале а, республика цхьайолча школашка дIадахача шера кхоачамбоацараш а хилар. ХьатIадоагIача шера уж хилийта йиш яц.

БархIалагIа класс йисте па йоаккхаш 15,5 процент дешархой бисар. Цу классера дешар дита а дита, профессионально-технически училищешка деша а производстве болх бе а вахар 400 совгIа дешархо.

Школа Устав, ховш ма-хилара, школа дуккхача тайпареи чолханеи бола болх дIанийсбеш дола керттера нормативни документ да. Цу тIа къоастадаь оттадаьд школе бераштa дешар хьехареи кхетам балареи хьакъехьара директора, цун заместителий, еригюкъара юкъера образоклассен школеи боаца дешархошцара болх вIаштIехьбоаккхача организатора, военрука, хьехархой, классни кулгалхой, воспитателий дола декхараш. Школа болх лерттIа вIаштIехьбаккхари ма-боаггIара кхаочашбари уж дизза кхоачашдарах тийша да.

Берригa кагирхой ерригюкъара юкъера образовани хургйолча боахача хана дешархой хIама довзара тIакхувш хилар лакхде, бераш деша, Iилмаш Iомаделга деза, уж шоаш уйла еш хулга дегIадоаладе декхарийла я педагогически коллективаш. Из хIама кхоачашдулургдац бераштa шоай учебникаш, литература, произведенеш езаш а ешара тIаккхувш а ца хуле. Саг кхетамца хьалкхера боккха лоархIам болаш да книжкаш дешилга. Цудухьа дика библиотека йолаш хила еза хIара школа. Бакъда цхьайолча школашка яц иштта йола библиотекаш, уж библиотекаш хила еза дешара программагIа дола литература шийна чухь долаш. Занятеш яьнначул тIехьагIа берrша книжкаш дешаш шоай сакхетам лакхбергболя хIама де а цу гIулакха тIахьожам лоаттабе а беза.

Теркала ца еш йита йиш яц сайрийнара школаш а. ДIадахача дешара шера республике болх беш хилар болхлой кагирхой 40-и юртарча кагирхой 23-и школа. Цар чу дешаш вар 19 эзар совгIа къона болхлой колхозхой. ХIаьта из форма шерагара шерага шер а лу. Цу школашка дийша боал цхьацца бахьанашца шоай ханнахьа деша ца кхувш биса кагирхой.

БархI шера всеобучах дола Закон дувцилге йоацаш кхоачашдар, массане а юкъера образовани хулга чакхдаккхар, бераштa ма-могга дикагIа дешар хьехар а кхетам белар а, школай материальни база бокъонца чIоагIъяр, дешар хьехара кабинетни системага довлар, хьехархошта фусамаши бытови хьалаши хилийтар — уж да дешара кердача шера хьалхашка латтараш.

Школашка беш бола берригa болх дукха езача Коммунистически парте XXV-ча съезда ма-доаггIара накъалахара тIаберзабаь хургба.

М. УМАРОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР просвещение министр.

Балха тIа аьттув балба хьа, Мадина

Цхьаволчоа бера ханнахье а дезалу къаьстта цхьа хIама, белгалбу ше вахаре бергбола никъ. Иштта деша ягIача ханне а дезаделар Базоркина Мадинайна математика хьехархо хулга. Математика хьехачо урока тIа хаттар дича, массаза а эггара хьалха кулг урагIдохийтар Мадинас. Бакъда, духхьала цхьа математика дика хайна Iацар йиIиг. Цо иштта дика дешар кхыдола предметаш а. ДуккагIа долча предметашта геттара дика оценка йолаш Киргизе Кизилкия городера юкъера школа яьккхар цо. Из дар 1955 шера.

Мадина деша яьгIа ха хала шераш дар, къаьстта тIехь да воацаш бисача цар дезала. Летчик а волаш фашистех майра латаш Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIем тIа вийнавар Мадинай да Маматиев Ахьмад (Базоркина из маьре яхачул тIехьагIара тайпан цIи я). ХIаьта цун нана Зайбала зIамигача диъ бераца йисаяр, доккхагIчун бархI шу зIамагIчун ши шуи мара доацаш. Iаьдало да веннача бераштa новкъостал дойя а, дуккха хIама эшар.

— Хала дале а, сатохаргда вай, деша деза оалар сога нанас, — яхаш дувц Мадинас,— цIагIа лерттIа болх булургболаш саг ца хилари нанна тIалатта халои дага а еха, дIахо дешара со шек яьлча. Деша а нанна гира мухь лаьгIбе а цхьан ханна безам бар. Бакъда, царех цаI мара дулургдацар. Иштта деша яхар со Ошски педагогически института физико - математически факультете.

Из институт йистеяьккхача 1960 шера ше яьча Нохч-ГIалгIайчене цIайоагIа Мадина, цу шера педагогически болх дIа а болабу. Цу хана денз математика хьехаш я из. Итт шу совгIа ха я цо Грознерча № 40 йолча бархI шерарча школе болх бу. Из сий деш а лоархIаш а я коллективе. Iимерза, дог цIена, шийгара эша гIо-новкъостал де кийча хиларах еза из коллегашта. Нанас яь йиша санна хеташ ювц Мадина цу школерча хьехархоша Бадринова Нелли Инокентьевнас, Бычкова Раиса Дмитриевнас, кхычар.

Цо берригa шийна а шийна ховр а дIалу бераш дешарах дика кхетийтера. ДIадахача шера цо кулгалдеш хиннача 6 «а» классера цхьаккха бер дисанзар 7-ча классе дIачу ца доалаш. Мишта вIаштIехьдоал цун изI ХIара бера хьашташ, цун оамал кIоаргга йовзаш, дешарах низкъала кхетача бараштa дуккхаьгIа гергкам тIабохийташ, дешархой даьшца - ноаношца айхха бувзам лоаттабеш хиларца вIаштехьдоал Мадинай берашка дика дешийта.

— Математиках дика кхетацар 6 «а» классера Тангиев Руслан, Федосова Люба, Умаева Луиза, — йоах Мадинас. — Урокаш яьнначул тIехьагIа уж юха а сецабеш, царна кхы тIа а хьеха йолаелар со. Бакъда гIулакх сона ма-хетта дIадодацар. ТIаккха царех хIара бера цIагIа яхар со, цига бера новкъадар фуд хьажа.

Цар даьшца - ноаношца къамаьл даьчул тIехьагIа уж бахьанаш гучадаьлча хайра соча царех хIараненa айса мишта новкъостал де деза. Ший тайпара хьеха дийзар хIаранена. Довзар аз царца хьийга къа — математиках царна хала хинна моттигаш дIайовзийтар, уж кхоккхе а бер ворхIагIча классе дIачудаьлар.

ХIанз Мадинай дукха уйлаш я дешара кердача шерца юкъ заенна. Из математика берашта кхы а дикагIа хьеха гIерт.

Ю. ЮСУПОВ.

№ 28 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНИ УЧИЛИЩЕ 1975—1976 ДЕШАРА ШЕРА ДЕША ДIАЧУЭЦ ДЕШАРХОЙ

Училище квалифицированни болхлой кийчбу укх специальностех:

1. **Мехкдаьттан химически промышленноста предприятей оборудованешта вола слесарь-монтажник.**
Дешара ха: 8 класс яьккхачун — 2 шера, 10 класс яьккхачун — 1 шера.
Стипенди — 36 сом.
2. **КИП-ей автоматикей слесараш.**
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
Стипенди — 36 сом.
3. **Технологически оборудовани тоаяра вола слесарь.**
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
Стипенди — 36 сом.
4. **Химически производства аппаратчикаш.**
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
Стипенди — 36 сом.
5. **Компрессорни насосни установкай машинист.**
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шера.
Стипенди — 36 сом.

Токарь.
Дешара ха: 10 класс яьккхачун — 1 шу.
Стипенди — 23 сом. 50 кеп.

Училище болх беш я художественни самодеятельноста кружокаш, спортивни секцеш, духовойи эстрадни оркестраш. Дешархошта транспортаца лелаш льготаш лу. Производственни практика йолча хана стипенди кхы тIа 33 процент алапи лу.

Училище дIачийцарий балха стаж юкъе юкъ ца йолийташ дIалоархI. ТIехиха дешаш бараштa 25 процент дуккагIа стипенди лу. Училище тIехика чакхъяьккхараш конкурс йоацаш вузашка, техникумашка дIаэц. Училище хьайийлай болх беча кагирхой № 9 йолча школа филиал, цига дIахо 9, 10, 11 классашка деша йиш я.

Училище деша боагIарашка шоашца хила деза яр документаш:

1. **Заявлени.**
2. **Дешарах дола документ.**
3. **Вахача моттигера справка.**
4. **Характеристика.**
5. **6х4 боарам бола диъ фотокарточка.**
6. **Паспорт е ваь ха тIа йола тешал.**

Училища адрес: гор. Грозный-48, химкомбинат, ГПТУ-28. Училище ва йиш я №№ 1, 1а, 23 йолча автобусашца «Полиэтиленови цех» яхача автобусаш соцача кхаччалца. №№ 2, 8 йолча трамвайшца «Водолечебница» яхача трамвайш соцача кхаччалца.

ХIама хатта безам болчо телефон тоха йиш я укх номерегIа: коммутатор 94, 3-98, 5-43, 6-09.

ГПТУ-28 ДИРЕКЦИ.

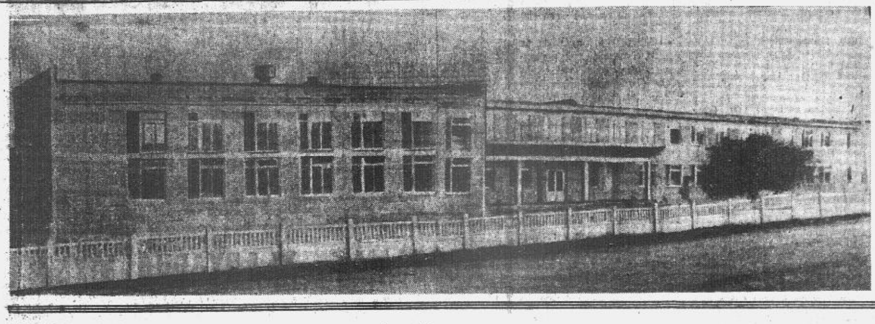

Укх шера 1-ча сентябре вай республике болх бе йолалу 5276 дешархочоа моттиг йола керда хьалъяь 7 школеи школашта хьатIаяь 3 гIишлон. Царех цаI я Назрановски района Пхьилекъонгий - Юртара 320 дешархочоа моттиг йола юкъера школа.

СУРТА ТIА: Пхьилекъонгий-Юртара керда юкъера школа.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. IуйIранара гимнастика. 9.25 — Босбола телевидени. «Вай цирк». 9.40 — «Дай-ноаной шоана». 10.10 — Босбола телевидени. «IуйIранара почта» яха музыкальни программа 10.40 «Художникех дола дувцараш». СССР халкъа художник Пластов. 2-гIа передача. 11.10 — Босбола телевидени. Телевизионни экрана тIа эггара хьалха. Кассиль. «Кагирхой Московски театра «Хьа сийлала кийча хилалахь» яха спектакль. 1-гIа дакъа. 11.55 — Кхерам боацаш дIа—юха лелар. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР Чурча гIулакхий министерства ГАИ управлене начальник, милице инарал-лейтенант Лукьянов. 12.25 — Литературни беседаш. Беседа дIахьу поэта Сурковс. 13.15 — Босбола телевидени. Иллеш доах «Гордело» яхача вокальни ансамбло Тбилисера передача. 13.45 — Босбола телевидени. «УнахцIено». 15.15 — Босбола телевидени. «Цхьан сахьата Москве» халкъа боахама карахдийнарий выставка. 15.15 — Дикилургдоаца киноленташ. «Доккха вахар» яха художественни фильм. 16.40 — Босбола телевидени. «ДоттагIал» яха телевизионни журнал. Передача дIахьу Центральни телевиденей Ерригсоюзни радиои политически обозревателя Каверзнев. 17.10 — Босбола телевидени. «Яь а Янина а» яхача телевизионни музыкальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Телевизорашка хьожараша хаттараш ду, критика ю, ЦсоюзнВостолебаяхь шра ря яр хьехамаш ду». Номер 28-гIа йола выпуск. 18.45 — Документальни фильм. 18.55 — Керда дешара шу долалуш». Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР просвещене министр Прокофьев. 19.25 — Босбола телевидени. «Илли-75». 19.45 — Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалха. «Болх чакхбаьнзачул тIехьа гIа хIара сарахьа» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Боксах йола дунен халхкъашта юкъера яхь. Ленинградера передача. 23.00 — Босбола телевидени. «Концерт» чакхдаьнначул тIехьагIара концерт». Иллеш доах Лайферовас, Лишкас, Вондрачковас. (Чехословакия). Концерт йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.50 — Ленински гварди. «Новкъост Арсений» яха художественни фильм. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.55 — СССР 50 шу дизара цIерах йолча Грозненски химкомбината социалистически яхьа котало яьккхарий заьвках дола концерт.

31 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. Бераштa йола IуйIранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Гургал бетта сахьат». 10.00 — Босбола телевидени. Советски Союза гIулакх дешва». 11.00 — Босбола телевидени. Телевизионни экрана тIа эггара хьалха. Кассиль. Кагирхой московски театра «Хьа сийлала кийча хила» яха спектакль. 2-гIа дакъа. 12.00 — Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — Босбола телевидени. Советий мехка бераш. «Дега совгIатана» яха телевизионни документальни фильм. 14.25 — Босбола телевидени. Тахан шахтера ди да. СССР кIора промышленноста министрца Братченкоца яь беседа. 14.40 — Босбола телевидени. «СалоIача сахьаташка» яха музыкальни программа 16.25 — Босбола телевидени. «Дунен халкъашта юкъера панорама». 16.55 — Босбола телевидени. Бераштa дола фильм. «Ахка дIадахар» яха телевизионни художественни фильм. 18.00 — «Патриот» яха номер 7-гIа дола телевизионни альманах. 18.30 — Документальни фильм. 18.40 — Босбола телевидени. «Кийоникьбархой клуб». 19.40 — Босбола телевидени. Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалхара «КагIденна ла» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Телевизионни экрана тIа эггара хьалха, Гаджиев. Оперетта Московски театра «Вела къажар лежкъа ма де» яха спектакль. Спектакль йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

13.30 — Стахановски болама 40 шу дизар «Ленинград яхь дIахьош я» яха документальни фильм. 14.2 — «Безам» яха музыкальни кинокомеди. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильмий программа. 18.40 — ПоаккхегIа йолча классашка деша богIарашта йола программа. 19.10 — «Классически опереттай ашараш» яха фильм-концерт.

ТХА ШКОЛА КИЙЧА Я

Укх шера санна дика цIаькха а кийчъьяц тха школа. ДIаьннача штукатура яь, кIир теха, тайп-тайпара басараш хьекха хоза кийчъяй классаш, коридораш, канцилари. Сихдь деш да школа котельни тоаяра балхаш.

Школа завхоза Могушков Идриса ремонт яра эша материалаш дика Iалашйир. Ремонт еча шоаш кхо ца беш къахьийгар школа техничкашта Газгиреева Хьасрата, Хамхоева ПаьтIамата, Могушкова Марема, Джайдигова Маде.

Школа дешара кердача шера кийчъеш доккха новкъостал дир хьехархоша Арсельгоз Заьламхана, Евлоева Любас, Н. А. Украинскаяс, Ф. С. Романовас, кхычар.

Хьехархошта чуIе лаьрхIа школа коа хьалдаь доалаш латт цIенош,

Эшача учебникашца Iалашдаьд бераш. ХIаьтта хьехархоша юрта шо-шоай участкера бераш дIаяздаьд, деша даха ца йола цхьаккха бер юкъера ца доалийташ.

ЧIоагIа раьза ба дешархой а цар даьй-ноаной а школа иштта дика кийчъяра.

Школа директора Аушев Мувсаси завуча Коломиец Лидия Павловнаси чIоагIа йоккхо йир дешара кердача шера кийчо яра.

Хоза тоаяьча школе, сийрдача классашка дIадоладергда бераша дешара керда шу.

И. АУШЕВ,
Назрановски района Насар - Кертерча юкъерча школа хьехархо.

Кхы а дикагIа дешаргда

Республикера ерригa школаш а санна, дешара кердача шера дика кийчъеннай Назрановски района ГIаьзе-Юртарча бархI шера школа. КIир теха, басар хьекха, тоаяй ерригa классаш, кха тулача хIаманца Iалашъяьй, арахьара хьатIабаьхкача хьехархошта чубаха фусамаш кийчъяьй, хьехархой кхоачамболаш ба. Укх шера школе баьккаб къона хьехархой Ястребова Ольга Васильевна, Гребенкин Владимир Андреевич. Деша даха ха кхаьча юртара дерригa бераш школе хьачулаьцад.

— Укх шера къаьстта чIоагIагIа кийчденнад тхо дешара кердача шерга, — йоах директора И. М. Хамхоева, — хIана аьлча укх дешара шера хургья ленински Коммунистически парте XXV съезд. Советски обществе хула из исторически лоархIам бола событи соахкарчул а дикагIа бераштa хьийхаи коммунистически кхетам беннеи белгалъяккха безам ба тха.

ХIаьта цу школерча хьехархоша дика чакхдаьккхар из шу ерригача школе классева классе ца доалаш цхьаккха бер дисанзар. Цул совгIа, хIара кхоалагIа дола бер дикеи геттара дикеи дешаш чакхдьялар.

Бераштa хьехача, царна кхетам луча, школа а юрта а общественни вахара юкъе дакъа лоацача белгалбаьнна болх дика бир хьехархоша Муталиева Золобана, Л. И. Джимхановас, комсомолкаша Барсук Галяс, Абашкина Галяс, Сараева Нинас. Укх шера кхы а дикагIа къахьега лерхI цар.

Ю. ПУГИЕВ.

РСФСР ХУДОЖНИКИЙ ПРОИЗВЕДЕНЕЙ ВЫСТАВКА

Укх деношка Грознерча изобразительни искусства музее РСФСР художникий произведеней выставка хьайийлла. Выставке хьокха оттадаьд Российски Федераце художникаша хьакхелла скульптураи гобеленеи дикагIа дола балхаш.

Музея зале чуваьннача бIарг гIовбоаккхаш да дахчах, кIадах, иглех, аьшках, башха хоза кхоачашдаь уж балхаш. Автораша керттерча даькъе шоай балхаш хетадаь сийрда вахар — коммунизм—гаргакхуваш воаллача советски сага, цунна тоанахьарча Iалама, советски Iаьдал латтача шерашка цун вахаре хиннача хувцамашта, иштта дIахо. Масала, хоза хетт дахчах яь «Маймала» скульптура (автор А. С. Цветков, г. Москва). «Сагассар» яхаш я Л. Соколовас кара хьаяь гобелен. Цу тIа автора хозача басарашца Iехаш латта боргIал йиллай. Чуваьнначун теркам тIаозаш, композицега диллача сакъердаме, говза яь я «Норгями халхчр» яха скульптура (автор В. В. Крупин, Камчатка). Цу тIа хь кхав халха вувла—гаьнарча СибарегIен къамех вола саг.

Юртарча къахьегамхой вахар а хьокх выставко. Из хьеккал А. П. Азорова фарфорах яьча скульптураца. Етт бетташ йоаллача доярка сурт да из. Композици а сюжет а вIаши хоза товш, басарех говза пайда эцаш яьй из скульптура.

Паччахь ханашка хIирий халкъа мискал, цун халонаш ювцаш я Г. И. Дзанагова скульптура. Цу тIа автора хьеккав биркъа, тIолхаш ювхаш вола ахархо. Ший говра юхь а лаьца латт из.

Композицега а чулоацамга а диллача иштта говза, теркал тIаозаш дика кхоачашдаьд Р. Н. Амбрацумяна дахчах даь Ануш цIи йолча кхалсага портрет. А. Б. Траскунова «Пугачевцы» яха скульптура, Ю. М. Рукавишникова «ГОЭЛРО планах» яха В. И. Ленинеи Кржижановскеи скульптура, иштта кхыдола балхаш.

Грозне цхьан бетта хьоккхаш хургья из выставка.

С. БЕРДОВ.

Тахани кхоанеи хургда

30 АВГУСТ

С. М. Кирова цIерагIара культураи салаIареи парк 10.00. Спортивни майда. Волейболахи йоккхача теннисахи ловзара яхьаш. 14.00. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 17.30. Кинолекторий. «Советски патриотизми пролетарски интернационализми» яхача темах лекци. 19.30. «Искусство дына духьала» яха кинофестиваль. 19.30. Баьццара театр. Сцена тIа да ленинградски цирк. 19.30. Халхарчй сайре.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 12.00. Аттракционий городок. 18.30. «Знанеш-халкъа» яха лекторий. «XXIV съезди социалистически доалахье чIоагIъяра дешаши» яхача темах лекци. 19.30. «Глобус» яха кинолекторий. Iилма-популярни фильмаш хьокхар.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 19.00. Ахканара кинолекторий. Дунен халкъашта юкъера хьалах йола лекци. Документальни фильмаш хьокхар. 20.00. Ахканара эстрада. Кагирхой салаIара сайре. ДIалокх «Голубой экспресс» яхача вокально-инструментальни ансамбло.

31 АВГУСТ

С. М. Кирова цIерагIара культураи салаIареи парк. 10.00 Спортивни майда. Волейболахи теннисахи ловзара яхьаш. 14.00. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 16.00. Парашютни вышка. Парашютаца чукхувсабалар. 17.00. Музыкальни эстрада. Духовой оркестра концерт. 17.30. Кинолекторий. «Ислами цун маIана» яхача темах йола лекци. 19.30. Баьццара театр. Сцена тIа да ленинградски цирк. Халхарий майда. Халхарий сайре.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. Бераштеи кхелетараштеи дола «Заманхо» яха кинотеатр. 10.00. Болх беш я аттракционий городок. 10.30. «Сийгалг» яха клуб. «ДIалакха тхоца» яха музыкальни викторина. 19.30. «Глобус» яха кинолекторий. «Мехка Iаьржа дошув» яха шахтера денна хетадаь тематически киноош хьокхар.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 10.00—15.00. Берий ловзараш. 19.00. Ахканара.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

РАДИО

30 АВГУСТ

6.30 — «ХIара ферма тIа кхоачам хилийтал доакъара Iалашде» яха корреспонденци (нохчийн меттала). 6.45 — Хамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 14.00. — «КIарцхал» яха сатирически журнал (эрсий меттала). 14.25 — «Нохч-ГIалгIай композиторий произведенешцара патриотизм яха тема» аьнна йола передача (эрсий меттала). 15.00 — Моттигерча авторий керда стихаш (гIалгIай меттала). 15.20 — «Воша а долча халхьий ашараш» яхача циклацара передача (гIалгIай меттала).

31 АВГУСТ

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 12.10 — «СалоIа минуташ» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 15.15 — «ЦIе сийгаш» яха пионерашта дешархошта йола передача (гIалгIай меттала). 15.45 — Керда предприятеш ший ханнахьа болх бе йолаялийта (эрсий меттала). 16.00 — «Даькъала хилда хьо дешара керда шу!» яха музыкальни передача (эрсий меттала). 16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — Иллеца доттагIал дараштa дола концерт (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къилбаседа - малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 25—30, Грозне 27—29 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанеи ломмеи кIезигдукха морхаш а йолаш, бе-беча оагIорахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 16—21, деношка 27 — 32 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; белхто хьама секретара — 3-34-38; партийни вахарев культурав отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11, ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30, отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84. Заказ № 5759.